

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra sociální patologie a sociologie

Vliv mediálních sdělení na postoje mládeže k uprchlíkům

Bakalářská práce

Autor: Vendula Drahoňovská

Studijní program: B 7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální patologie a prevence

Vedoucí práce: PhDr. Josef Kasal, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor: Vendula Drahoňovská

Studium: P14P0478

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální patologie a prevence

Název bakalářské práce: **Vliv mediálních sdělení na postoje mládeže k uprchlíkům**

Název bakalářské práce AJ: Influence of media statements to attitudes of young people to refugees

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá zkoumáním vlivu mediálních sdělení na postoje mládeže ve věku 14 - 17 let k uprchlíkům. Vychází z teorií masové komunikace a manipulačních technik. Součástí práce je kvalitativní výzkum, který rozebírá vztah mládeže k určitým druhům médií a dále je zaměřen na zjišťování vlivu masmédií na jejich názory na uprchlickou krizi.

McQuail, Denis. Úvod do teorie masové komunikace. 4., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2009. 639 s. ISBN 978-80-7367-574-5. Kłoskowska, Antonina. Masová kultura: Kritika a obhajoba. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1967. 271, [4] s. Sociologická knižnice. McLuhan, Marshall. Člověk, média a elektronická kultura: výběr z díla. Vyd. 1. Brno: Jota, 2000. 415 s. Nové obzory. ISBN 80-7217-128-3. Meyrowitz, Joshua. Všude a nikde: vliv elektronických médií na sociální chování. 1. české vyd. Praha: Karolinum, 2006. 341 s. Mediální studia. ISBN 80-246-0905-3.

Garantující pracoviště: Katedra sociální patologie a sociologie,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Josef Kasal, MBA, Ph.D.

Oponent: PhDr. Jiří Kučírek, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 5.1.2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 25. 4. 2016

.....

podpis

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala vedoucímu této práce, PhDr. Josefu Kasalovi, Ph.D., za trpělivost a cenné připomínky. Dále děkuji všem respondentům a přátelům a rodině za to, že mě podporovala po celou dobu studia.

Anotace

DRAHOŇOVSKÁ, Vendula. Vliv mediálních sdělení na postoje mládeže k uprchlíkům. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2017. 94 str. Bakalářská práce

Bakalářská práce se zabývá zkoumáním vlivu mediálních sdělení na postoje mládeže ve věku 14 - 17 let k uprchlíkům. Vychází z teorií masové komunikace a manipulačních technik. Součástí práce je kvalitativní výzkum, který rozebírá vztah mládeže k určitým druhům médií a dále je zaměřen na zjišťování vlivu masmédií na jejich názory na uprchlickou krizi.

Klíčová slova: Mládež, uprchlíci, uprchlická krize, média, vliv.

Annotation

DRAHOŇOVSKÁ, Vendula. Influence of media statements to attitudes of young people to refugees. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2017. 94 str. Bachelor Thesis.

The bachelor thesis deals with the exploration of media impact on the attitudes of youth aged 14-17 on refugees. Based on the theory of mass communication and manipulation techniques. Part of the thesis is qualitative research, which develops the relationship of youth to certain types of media and is also focused on finding the influence of mass media on their views of the refugee crisis.

Key words: Youth, refugees, refugee crisis, media, influence.

Obsah

Úvod.....	9
I. Teoretická část	10
1 Vymezení pojmů.....	10
1.1 Médium	10
1.2 Komunikace.....	10
1.3 Uprchlík	11
1.4 Masová komunikace a masová média	12
2 Mediální konstrukce reality	14
2.1 Sociální konstrukce reality.....	14
2.2 Mediální realita	20
3 Vztah k jinakosti.....	22
3.1 Integrovaní politiky	22
3.2 Postoje jako základ předpokladů.....	23
3.3 Etnické předpoklady a stereotypy	24
3.4 Xenofobie.....	28
3.5 Etnocentrismus a rasismus.....	28
4 Masová komunikace	30
4.1 Historie masové komunikace.....	31
4.2 Masová média a jejich funkce.....	34
5 Význam médií ve společnosti.....	36
6 Vliv médií.....	40
II. Výzkumné šetření – vztah mládeže k uprchlíkům	47
7 Předvýzkum.....	48
7.1 Struktura předvýzkumu.....	48
7.2 Interpretace předvýzkumu	48
8 Výzkum.....	54
8.1 Interpretace výzkumu	54
8.2 Srovnání s novými respondenty.....	59
9 Závěr výzkumné části	64
Závěr	65
Seznam použitých zdrojů.....	66
Internetové zdroje.....	68
Seznam tabulek.....	69
Přílohy.....	70

Příloha 1 – Zápis rozhovorů – předvýzkum.....	70
Příloha 2 – Zápis rozhovorů s 1. skupinou respondentů – 2017	78
Příloha 3 – Zápis rozhovorů s 2. skupinou respondentů	86

Úvod

V nedávné době se prostřednictvím médií vrylo téma migrantů do paměti lidí, kteří se o tento problém nikdy předtím nezajímali. Masmédia současnou situaci zahrnula pod hlavičku „uprchlické krize“. V televizi, rádiu či na internetu se takřka každý den objevovaly nové informace, postřehy, příběhy na téma migrujících lidí. Lze snadno dospět k závěru, že jejich vliv na běžnou populaci je nezanedbatelný.

Podle agentury veřejného mínění CVVM a jejího výzkumu z ledna 2016 celých 65 % obyvatel České republiky neschvaluje přijímání uprchlíků. Pro vřelé přijetí a možnost jejich trvalého usazení v naší zemi jsou pouhá 3 %. Výše zmiňovaná agentura zároveň zjistila, že se o aktuální vývoj kolem uprchlíků zabývá 78 % respondentů, což je nejvíce z měřených významných událostí evropského charakteru za posledních 10 let (Centrum pro výzkum veřejného mínění, 2016).

V této práci se zaměřuji právě na zkoumání vlivu masmédií na názory lidí o uprchlících. Za cílovou skupinu jsem si vybrala mladé lidi ve věku od 14 do 17 let, kteří v době předvýzkumu navštěvovali Základní školu v Lomnici nad Popelkou, zatímco v době výzkumu o dva roky později splňovali již právní kvalifikaci mladistvých. Prostřednictvím polostrukturovaného rozhovoru jsem se snažila zjistit jejich názor na migranty i zda jsou si vědomi vlivu masmédií.

Cílem bakalářské práce obecně je zjistit vztah mezi obsahem mediálních sdělení a postoji mládeže k současné uprchlické krizi. Teoretická část práce se zaměřuje na ucelení dosavadních poznatků o vlivu masových médií, zejména televize a internetu. Popisuje vztah lidí k jinému, odlišnému. Obsahuje také kapitoly o historii masové komunikace a jejích funkcích.

I. Teoretická část

1 Vymezení pojmů

Pro snadnější porozumění této problematice považuji za důležité hned v úvodu vyjasnit některé ze základních pojmů, které budu v bakalářské práci nadále používat.

1.1 Médium

Masová média silně ovlivňují naši každodenní realitu, aniž si to řada z nás uvědomuje. Život bez nich si už málokdo dovede představit. Jsou natolik významnou společenskou institucí, že jejich podíl na stavu společnosti nebo rozpoložení jedince není možné samostatně zkoumat (Jirák a Köpplová, 2003). Co ale přesně média jsou?

Pojem média patří mezi nejpoužívanější pojmy současnosti. Sociologové, psychologové a další odborníci, novináři i politici o médiích často mluví a píší v nejrůznějších významech a souvislostech (Jirák a Köpplová, 2003).

Jirák a Köpplová (2007, s. 20) definují média jako „velice složitý a v čase se proměňující sociálněkomunikační jev, podmíněný dobovou situací společenskou, technickou, politickou i kulturní.“

Dnešní média, odborně nazývaná jako tzv. nová média, jsou založena na digitálním zpracování a přenosu dat. Lze je označit za technické prostředky umožňující hromadnou komunikaci. Hovoříme tedy o novinách, televizi, rozhlasu a dnes hojně využívaném internetu (Tamtéž).

V neposlední řadě můžeme na média nahlížet jako na faktické zboží, které reaguje na princip tržní poptávky. Poté je možné médiím rozumět jako výpovědi o dané společnosti. Média tedy nelze zúžit pouze na mezilidské účastníky podporující sociální komunikaci. Jsou zároveň i technologiemi, které zaručují produkci, přenos a následný příjem zprávy (Tamtéž).

1.2 Komunikace

Jak řekl Paul Watzlawick, americký psycholog a psychoterapeut, nelze nekomunikovat, protože každé chování je komunikace. A protože neexistuje nechování, nemůže existovat nekomunikace.

Původ slova „komunikace“ najdeme v latinském slovesu *communicare*. To lze přeložit jako sdělení nebo sdílení (Rejzek, 2001). Milan Nakonečný (2009, s. 20) chápe komunikaci jako „*sociální akt, který může být buď jednosměrný, nebo rozvíjí-li se například v rozhovor, je to druh interakce.*“

Vybíral (2009, s. 32) v knize Psychologie komunikace rozlišuje sedm hlavních funkcí komunikace: informovat, instruovat, přesvědčit, vyjednat, předvést se, kontaktovat se (tzn. prožít si sebestpotvrzení, pocít, že pro někoho má cenu se mnou mluvit), pobavit.

Komunikace se nejčastěji rozděluje na verbální a neverbální. Verbální, neboli slovní komunikací rozumíme „*dorozumívání se jedné, dvou a více osob pomocí jazyka anebo jinými znaky jazykového systému*“ (Vybíral, 2009, s. 106). Původ slova verbální nalézáme v latinském *verbum*, což znamená slovo. Existence verbální komunikace předpokládá existenci a znalost řeči (Tamtéž).

Druhým, nezastupitelným článkem komunikace je neverbální komunikace. Neverbální komunikace je hůře kontrolovatelná a ovladatelná, přesto pokrývá až 93 % našeho celkového vyjádření (Vybíral, 2009). Hartl ve svém Stručném psychologickém slovníku (2004, s. 156) definuje neverbální komunikaci jako „*mimoslovní; kromě pohybů těla, gest, mimiky a pohybů očí je zprostředkována kvalitou hlasu, pauzami v řeči, zvuky jako smích, bručení, dále vzdáleností, čichovými nebo dotykovými vjemy, oděvem, kosmetikou.*“

Umění komunikace je klíčové při vykonávání různých profesí (sociální pracovník, policejní vyjednávač, řečník, manažer) a sama existence komunikace je nezbytným předpokladem pro existenci a vývoj společnosti.

1.3 Uprchlík

Uprchlíka definuje Úmluva o právním postavení uprchlíků v Protokolu z roku 1967 jako osobu, která „*se nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních nebo z důvodů příslušnosti k určitým společenským vrstvám nebo i zastávání určitých politických názorů, je neschopna přijmout, nebo vzhledem ke shora uvedeným obavám odmítá ochranu své vlasti*“ (IOM, s. 91, 2012).

V době vzniku nových Afrických států v minulém století vypuklo na Africkém kontinentu mnoho vojenských konfliktů. Následkem toho bylo velké množství Afričanů

nuceno opustit svou vlast. Organizace africké jednoty (OAU) proto v roce 1969 definici UNHCR doplňuje a jako uprchlíky chápe i osoby, které „byly přinuceny opustit svou vlast následkem vnitřní agrese, okupace, cizí nadvlády nebo událostí narušujících veřejný pořádek v části či celé zemi původu nebo ve státě jejich občanství“ (IOM, s. 91, 2012).

Daší regionální úmluva, Kartagenská deklarace o uprchlících z roku 1984, platí pro Latinskou Ameriku. Zahrnuje prvky z původní Úmluvy a mezi uprchlíky počítá i osoby, které opustily domovské státy, „protože jejich životy, bezpečnost nebo svoboda byly ohroženy všeobecným násilím, cizí agresí, vnitřními konflikty, masivním porušováním lidských práv nebo jiných okolností, které závažným způsobem narušují veřejný pořádek“ (IOM, s. 91, 2012).

1.4 Masová komunikace a masová média

Pro úplné pochopení sousloví *masová komunikace* považují za přínosné zprvu vyjasnit samotný pojem *masa*. Podle McQuala (1999) termín *masa* odkazuje na nesourodé velké množství osob, které není žádným způsobem propojeno a je rozptýleno v prostoru. Typickým příkladem je publikum, které je příjemcem sdělení podávaného masovými médii. Publikem jsou uživatelé, kteří přijímají sdělení z vlastní vůle. Publikum nemá žádnou hierarchii, je různorodé a neorganizované.

Vztahy mezi masovými médii a publikem „jsou nutně jednosměrné a neosobní a většina masově komunikovaných sdělení pochází z centralizovaných průmyslových či byrokratických organizací, které mají od svých předpokládaných ‚adresátů‘ značný odstup“ (McQuail, 1999, s. 65).

Prostředkem masové komunikace jsou masová média, zkráceně masmédia. Základním rysem masmédií je fyzická vzdálenost mezi podavatelem a příjemcem. Masová média nabízejí obsah určený především ke krátkodobému užití (např. zpravodajství, počasí). Organizace, které se na shromáždění a distribuci sdělení podílejí (mediální instituce), mají formální hierarchickou strukturu. Dalším typickým znakem masových médií je neomezený přístup k informacím, které jsou podávány periodicky masovému publiku (Kunczik, 1995). Při vysílání vystupují masmédia (resp. podavatelé) obvykle s vážností a za použití odborných termínů (McQuail, 1999).

Není překvapující, že masová média svým vlivem vytvářejí ve společnosti nové sociální

vazby. Sdružují diváky podle kritérií, například podle zájmů a svých koníčků. Nepochybný (a stále rostoucí) vliv masových médií je patrný i na politické scéně. Masmédia jsou využívána k získání či upevnění politické moci (McQuail, 1999).

Opakem masových médií, které slouží k celospolečenské komunikaci, jsou interpersonální média. Jde o média k podpoře komunikace mezi lidmi, například pomocí dopisů, e-mailových vzkazů, mobilních zpráv, telefonátů apod. Oba uživatelé se vnímají jako jedinečné osobnosti a přijímání a vysílání vzkazů probíhá na obou stranách (Jirák a Köpplová, 2007).

Za masová média tedy můžeme považovat specializované instituce, které „produkují a přednášejí sdělení rozsáhlým skupinám příjemců (publiku), které s nimi nejrůznějším způsobem nakládají a s vědomím jejich existence nejrůznějším způsobem jednají“ (McQuail, 1999, s. 19).

2 Mediální konstrukce reality

Pro uchopení problematiky mediální konstrukce reality jsem se přiklonila k sociologii vědění. V první části této kapitoly proto popisuji teorii sociální konstrukce reality. Ji se nejdříve pokusím přiblížit a objasnit její základní myšlenky. V druhé části mi následně poslouží jako základ, ze kterého budu vyvozovat mediální konstrukci reality.

2.1 Sociální konstrukce reality

Co nebo kdo vytváří sociální realitu? Jaké sociální procesy a instituce se na její konstrukci podílí? Je sociální realita pouze jedna, nebo jich je celá řada? A jakým způsobem člověk sociální realitu vnímá?

Na tyto otázky se snaží odpovědět Peter Ludwig Berger a Thomas Luckmann. Jsou zastánci sociologie vědění – oboru sociologie, který se zabývá tím, jak může situace ve společnosti ovlivnit procesy poznávání a vědění. Zajímá se o to, jakou roli v tomto kontextu hrají sociální postavení, životní úroveň, dělba práce, světonázor, kolektivní vědomí, vlastní zkušenosti atd. Berger a Luckmann (1999, s. 185) definují, že předmětem zájmu sociologie vědění „*je společnost jako součást lidského světa vytvořeného lidmi, obývaného lidmi a zpětně na lidi působícího v neustálém historickém procesu.*“ Sociologie vědění se vyvinula z tří směrů německého myšlení, a to marxismu, Nietzscheho filozofie a historismu (Tamtéž).

Po krátkém přiblížení sociologie vědění se přesunu již k samotné teorii sociální konstrukce reality, která z ní vychází.

Základem teorie sociální konstrukce reality jsou dva pojmy:

- realita, neboli „vlastnost náležející jevům, kterým přisuzujeme existenci nezávislou na naší vůli“;
- vědění, které lze chápat jako „jistotu, že tyto jevy jsou skutečné a jsou nositeli určitých vlastností“ (Berger a Luckmann, 1999, s. 9).

Teorie sociální konstrukce reality se tyto pojmy snaží aplikovat na tzv. realitu každodenního života. Slovy Bergera a Luckmanna (1999, s. 22), teorie se soustředí na to „*jak je utvářeno lidské ‚vědění‘ o ‚realitě‘ v každodenním, neteoretickém či preteoretickém životě.*“

Neexistuje univerzální společenská realita. Každá společnost má vlastní realitu a na světě

jich je proto celá řada. (Berger a Luckmann, 1999) „*Co je ‚realitou‘ pro tibetského mnicha, nemusí být ‚realitou‘ pro amerického podnikatele*“ (Tamtéž, s. 10).

To samé platí u vědění: „*Vědění kriminálního se liší od ‚vědění‘ kriminalisty*“ (Berger a Luckmann, 1999, s. 10). Vědění je odlišné od člověka k člověku a přizpůsobuje se jeho životu – tomu, co potřebuje vědět. Přitom vůbec nezáleží, jestli je pravdivé a platné. Co je důležité, tak to, že je ve společnosti uznávané a dané. Z pohledu této teorie není vůbec důležité, jestli např. teorie vzniku člověka, které nějaká společnost věří, je platná. Hlavní je, že je v té společnosti daná (Berger a Luckmann, 1999).

V předchozím odstavci jsem charakterizovala vědění. Druhý stěžejní pojem – realitu – ale není tak snadné přiblížit. Její charakteristika je mnohem složitější. Za vhodný odrazový můstek považuji dělení Bergera a Luckmanna (1999, s. 147) na dva základní druhy reality:

- subjektivní („vnitřní“) realita;
- objektivní realita (vytvořená společností).

V každé společnosti platí obecné pravidlo: Aby jedinec zůstal jejím právoplatným členem, musí jeho subjektivní realita být ve shodě s objektivní realitou. Objektivní realita je chápána jako nadřazená, ovlivňující subjektivní realitu (Berger a Luckmann, 1999).

Objektivních realit existuje celá řada. Svůj velký význam v celých dějinách měla a má náboženská realita. Média vytvářejí filmovou realitu. V dobách antiky vznikla divadelní realita (Berger, Luckmann, 1999, s. 31). „*Když jde opona nahoru, divák je ‚přenesen do jiného světa‘, jenž má své vlastní významy a zákonitosti, které mohou být na hony vzdáleny řádu každodenního života. Když opona padá, divák se ‚navrací do reality‘*“ (tamtéž). Co ale přesně znamená „návrat do reality“? Je tím myšlen návrat do tzv. reality každodenního života. Tato realita je „nejreálnější realitou“. Je tak skutečná, že její skutečnost nemá cenu ověřovat – každý ví, že existuje. Dokonce si lidé často ani neuvědomují, že ji vytvořili. Opak je ale pravdou. Společnost je její stvořitel a každodenní realita na ni závisí (Berger a Luckmann, 1999, s. 64). Myslím si, že pro každodenní realitu je vhodné označení „matka realit“.

Každodenní realitu tvoří dvě osy:

- osa „tady“, kterou je tělo;
- osa „ted“, přítomný okamžik (Berger a Luckmann, 1999, s. 28).

To může vyvolat zdání, že každodenní realita existuje vážně jen „tady a teď“. Že je časově a prostorově vázána na jedince. Každodenní realita je však ve skutečnosti mnohem rozsáhlejší. Z hlediska času prakticky nekončí. „*Existovala ještě dříve, než jsem se objevil na scéně já sám*“ (Berger a Luckmann, 1999, s. 27). Z hlediska prostoru jsem ji na základě Bergera a Luckmanna (1999, s. 28) rozdělila do několika úrovní:

- **Realita každodenního života, na kterou jedinec fyzicky působí.** Jedinec o ni jeví největší zájem. Například automechanik se bude nejvíce zajímat o vše, co se týká opravy aut.
- **Vzdálenější reality.** Člověka zajímají o něco méně. Stále jim ale věnuje pozornost, protože mohou ovlivnit jeho každodenní život. Zmíněný automechanik se například může zajímat o činnost automobilových laboratoří na druhém konci světa. Pokud by z nich vzešel nějaký významný vynález, mohlo by to ovlivnit jeho každodenní život.
- **Realita „odpočinková“.** Jedinec do této reality vstupuje, protože sám chce. Kdyby se jí vzdal, neohrozí to jeho každodenní realitu (práci automechanika). Jak naznačuje můj výzkum, v dnešní době mají odpočinkovou realitu (volný čas) v rukou masová média. Také autoři uvádějí jako příklad sledování sportu.

Každodenní realita je sdílená s ostatními lidmi (Berger a Luckmann, 1999). Proto je každý člověk její tvůrce. Paradoxní je, že každého jedince sama ovlivňuje. Toto probíhá neustále, navzájem a ve stejném čase. „*Společnost je výtvořem člověka. Společnost je objektivní realitou. Člověk je výtvořem společnosti*“ (Berger a Luckmann, 1999, s. 64). Lze říci, že tvůrce je utvářen vlastním „výrobkem“.

Společnost je sama o sobě realitou. Náleží do objektivních realit – její existenci nelze popřít. Tato realita má velkou moc. Určuje nejen jednání lidí, dokonce jim dává identitu. Definuje, kým jsou. (Berger a Luckmann, 1999). Autoři Berger a Luckmann (1999, s. 128) při svém bádání rozdělili společnost na tři hlavní způsoby, jakými se člověk projevuje:

Prvním způsobem je **externalizace**. Člověk je v každé realitě, kde se nachází, aktivní. To znamená, že se do ní projevuje. Jinak to ani nejde, člověk ve své podstatě musí tvořit a být činný, externalizovat se. Postupem času si opakované činnosti osvojuje. Výsledkem osvojení, neboli habitualizace, je pocit úlevy. Jedinec už zná ověřený postup, jak něco vytvořit. Každý si osvojí něco jiného, habitualizace je proto základem dělby práce.

Objektivace je druhým způsobem projevu člověka v realitě. Když se dva lidé setkají, nastává intenzivní střet rozdílných realit. V době internetu, anonymity a masové komunikace začíná být osobní kontakt „pasé“. Setkání, které neprobíhá z očí do očí, nazýváme objektivací, což je jedna ze schopností lidského vyjadřování. Znamená, že se toto vyjadřování „*může projevovat v produktech lidské činnosti, které jsou jak jejich autorům, tak ostatním lidem dostupné jako prvky společného světa*“ (Berger a Luckmann, 1999, s. 39). Specifickým a důležitým typem objektivace je označování (signifikace). Tomu lze rozumět jako vytváření znaků. Znak slouží jako odkaz na subjektivní významy. Lépe to vysvětlí příklad Bergera a Luckmanna (1999, s. 41) a černé „X“ na dveřích. Mezi lidmi panuje „dohoda“, že načmárané černé „X“ je znak nepřátelství. I agresor si toho byl vědom a schválně tento znak použil.

Přesto hlavním znakovým systémem zůstává jazyk. „*Každodenní život je především život s jazykem a prostřednictvím jazyka, který sdílím se svými bližními*“ (Berger, Luckmann, 1999, s. 42). Jazyk lidem umožňuje každodenní realitu popisovat. Pomáhá se také orientovat a díky němu se zkušenosti předávají z generace na generaci. Tento soubor zkušeností se nazývá sociální zásoba vědění. Pomáhá lidem se vypořádat s každodenními problémy.

Naopak to, s čím se nesetkáme dennodenně, je symbolický jazyk. Tuto složitější jazykovou formu využívají kněží, filozofové, umělci a vědci. Jeho funkcí je popisovat jevy, které nepatří do každodenní reality.

Posledním způsobem projevu člověka je **internalizace**. Skrze ni se jedinec stává efektivním členem společnosti – zvnitřní si její hodnoty a normy. Díky tomu je schopen porozumět společnosti, sociální realitě.

Při pohledu na dnešní rozvinuté technologie, složité právní systémy a instituce se může zdát, že lidé mají přirozený smysl pro řád. S tím ale Berger a Luckmann (1999) nesouhlasí. Naopak tvrdí, že lidská přirozenost je paradoxní: Z biologického hlediska není sociální řád daný. Z psychologického hlediska ale dává pocit bezpečí a jistoty. *Vzhledem k vnitřní nestabilitě lidského organismu je pro člověka nezbytné, aby si kolem sebe vytvořil stabilní prostředí, v němž se bude pohybovat*“ (Tamtéž, s. 56).

Tvorba společnosti a jejího řádu je velmi komplikovaný proces. Pokud se ho podaří vytvořit, je třeba ho neustále udržovat (Berger a Luckmann, 1999). Tuto úlohu zastávají instituce. Instituce „*řídí lidské chování tím, že předem stanovují vzorce*

chování“ (Tamtéž, s. 58). Instituce jsou tedy zodpovědné za tvorbu sociálních rolí, se kterými se jedinec identifikuje. Jejich druhotná funkce spočívá v trestání jedinců, kteří proti instituci vystupují. Obecně lze také říct, že s tím, jak se společnost stává početnější, institucí přibývá (Berger a Luckmann, 1999).

Instituce by měly být trvanlivé. Berger a Luckmann (1999) uvádí, že by měly přetrvávat po celé generace. To jsou ale jen teoretické předpoklady. V praxi instituce samy od sebe dlouho nevydrží (Tamtéž). Jak ale prodloužit jejich „životnost“, když jsou nezbytné pro společenský řád? K tomu slouží legitimizace, která se snaží:

- objasňovat, jakou má daná instituce funkce;
- ospravedlňovat její existenci;
- vytvořit zdání pevného a fungujícího sociálního řádu (Berger a Luckmann, 1999).

Legitimizace se nejvíce uplatňuje v období primární socializace. Člověk se totiž nerodí jako člen společnosti, stává se jím až v průběhu socializace. Ta rozhoduje, kým dítě bude, jelikož lidský druh je mimořádně sociálně tvárný. (Berger a Luckmann, 1999) Jinak řečeno, je „*tolik způsobů, jak se stát člověkem a být člověkem, kolik existuje lidských kultur*“ (Tamtéž, s. 52).

Po narození je dítě naprosto vázáno na své nejbližší okolí (tzv. významné druhé), od kterých přejímá role, postoje a jejich „svět“ (Berger a Luckmann, 1999). Osobnost dítěte „*je zrcadlenou entitou odrážející nejprve postoje, které k ní zaujímají jeho významní druzí*“ (Tamtéž, s. 130). To znamená, že dítě sebe samo vnímá tak, jak se k němu chovají významní druzí. V průběhu primární socializace si začne uvědomovat, že role, pravidla a postoje, kterým se naučil od významných druhých, platí v celé společnosti. Kolikrát rodiče vysvětlují dítěti, že se „věci takto dělají“ (v celé společnosti)? Nebo kolikrát od svých babiček slyší „moudrá přísloví“, které ve své podstatě slouží k legitimizaci institucí? Dítě se tedy naučí, co se smí a nesmí, co je „správné“ a „špatné“. Zároveň si zvnitřní i názory, předsudky a stereotypy typické pro danou společnost. Časem tyto postoje začne brát jako samozřejmé, jelikož jim věří a řídí se podle nich „všichni“. Pokud tyto procesy proběhnou, jak mají, je primární socializace úspěšná (Berger a Luckmann, 1999).

Sekundární socializace v nejjednodušších společenstvích vůbec nemusela existovat. Jakmile se ale lidé začali specializovat a vznikala dělba práce, stala se nutností. Při sekundární socializaci jedinec získává vědění, které je nutné pro určitou roli (např.

hudební skladatel, inženýr,...) Mimo toto „praktické vědění“ si zvnitřňuje další a další instituce, např. vědění bohaté vrstvy, v které se nachází (Berger a Luckmann, 1999).

Zároveň se mu dostává vědění tzv. symbolického světa. Jde o formu legitimizace, která se jedinci snaží přijatelně vysvětlit to, co se mu stalo. Především, pokud je daný zážitek nepříjemný a neobvyklý, a nezapadá tedy do každodenní reality. Toto srozumitelné vysvětlení poskytuje úlevu a pocit klidu. Berger a Luckmann (1999) to vysvětlují na příkladu noční můry. Po probuzení (přechodu do reality každodenního života) symbolický svět nabídne jedinci vědeckou útěchu: Sny nemají nic společného s budoucností, jak se dříve tvrdilo. Symbolické světy tedy vysvětlují a ospravedlňují určité jevy.

Tvorba symbolického světa je složitý úkol, pro existenci společenského řádu je ale klíčový. „*Má-li být celý institucionální řád považován za daný jako smysluplný celek, musí být legitimizován „umístěním“ do symbolického světa*“ (Berger a Luckmann, 1999, s. 105). Přirozeně se nabízí otázka, kdo jsou tito legitimizátoři? Dle mého názoru to tradičně byli vládnoucí elity a kněží. Vycházím z Bergera a Luckmanna (1999), kteří uvádějí, že k legitimizaci symbolických světů sloužila mytologie, teologie a později i filozofie. Berger a Luckmann (1999) nabízí vlastní příklad z dávné historie. Legitimizátorem bývali i starší muži v kmenu, kteří legitimizaci prováděli skrze různé zasvěcující rituály. V moderní době se o legitimizaci stará hlavně věda (Tamtéž). Obecně jsou tedy legitimizátory všichni, „*kteří mají ve společnosti určité postavení a prosazují určité společenské zájmy*“ (Berger a Luckmann, 1999, s. 127). Tím se dostávám k jádru věci: Masová média jsou dalšími legitimizátory. Legitimizace ovšem není jen dílem určitých institucí. Každý jedinec, který byl socializovaný, ji provádí (Berger a Luckmann, 1999).

Jak se projevuje činnost legitimizátorů v praxi? Například incest očerní tím, že jde o přestupek proti božskému řádu. Tím se náhle stane „špatným“. Jsou to legitimizátoři, kdo prosazují, co je „správné“ a co „špatné“. Jejich hlavním cílem je zmírňovat sociální napětí a udržet společenský řád (Berger a Luckmann, 1999). Z toho plyne, že ideologická masmédia jsou dalšími legitimizátory. Mají dostatečnou moc, prosazují zájmy dané instituce (vlády) a jejich cílem je udržet společenský a politický řád.

2.2 Mediální realita

V druhé části kapitoly se budu zabývat mediální realitou a jejím vlivem na společenskou realitu. Oporou mi bude tzv. kulturní model komunikace, který vychází z výše popsané teorie sociální konstrukce reality.

Principem každé komunikace (i mediální) je odkazování na symboly (Jiráková a Köpplová, 2007). Jinak řečeno, ke společné realitě. Symboly, resp. znaky lze chápat jako „*vše, co může v mezilidské komunikaci odkazovat k něčemu jinému, tedy vše, co může něco značit či vyjadřovat*“ (Jiráková a Köpplová, 2009, s. 271). Každý znak se váže k nějaké skutečnosti, a zároveň ke sdílené a zobecňující představě (Tamtéž). Například při slově „dobro“ se lidem vybaví představa dobra, kterou získali v průběhu socializace. Pokud bychom se ale zeptali dvou odlišných etnik (např. Inda a Američana), zřejmě zjistíme, že jejich představa dobra je trochu odlišná. Komunikace je totiž vždy „*poznamenaná*“ tím, v jaké se odehrává kultuře (Jiráková a Köpplová, 2007).

Z předchozího odstavce lze už vyčíst účely komunikace. Kulturní model rozlišuje dva hlavní účely:

- začleňování jedince do kultury;
- posilování kultury. Komunikací si lidé potvrzují kulturní hodnoty a přesvědčení (Jiráková a Köpplová, 2007, s. 47-52).

Komunikace je tedy základem pospolitě a soudržné společnosti (Tamtéž).

Pokusila jsem se kulturní model komunikace aplikovat na média. McQuail (1999, s. 32), hovoří, že účel médií je „*produkce a distribuce ‚znalostí‘ (informací, idejí, kultury) jménem těch, kteří chtějí komunikovat, a jako reakce na individuální a kolektivní poptávku.*“ Těmto „znalostem“ zároveň dávají konkrétní podobu (Jiráková a Köpplová, 2009).

Zůstaňme u příkladu symbolu dobra. Nebýt masových médií, každý jednotlivec by jej mohl trochu chápat jinak. Jak dokazuje můj výzkum, masmédia se zpravidla těší velké popularitě i u dětí. To umožnilo zobecnit symbol „dobro“ a sjednotit jeho různé představy do jediné (přinejmenším v rámci jedné společnosti). Z toho odvozují, že mediální realita má obrovský vliv na utváření sociální reality. Neplatí to ale opačně – společnost příliš neovlivňuje masmédia (Kunczik, 1995).

Základním pilířem médií jsou žurnalisté, mezi které patří i televizní reportéři, redaktori

apod. Lze je chápat jako tvůrce mediální reality. Jejich prací je podávat zprávy. Tyto zprávy ale předem vyberou a utřídí. Každá zpráva je sama o sobě zkrácená i proto, že je zjednodušená. Žurnalisté skutečnou realitu zredukují (Kunczik, 1995). Řečeno v kostce, mediální realita nemůže odrážet skutečnost. V sedmdesátých letech minulého století „bylo upuštěno od představy, že by žurnalisté byli schopni objektivně znázorňovat realitu“ (Kunczik, 1995, s. 124).

Základním cílem médií je přeposlat zprávy publiku. Zprávy pak „obohatí“ jeho postoje (McQuail, 1999). Divákem jsou přijímány jako realita, jelikož „si ani nedovede představit, že obraz nemusí odpovídat skutečnosti“ (Suchý, 2007, s. 18). Přispívá k tomu i fakt, že divák nemá často osobní zkušenost s danou událostí (Jiráková a Köpplová, 2009). V rámci mého tématu migrace je tuto skutečnost obzvláště důležité zmínit – málokdo se totiž s migrantem setkal tváří v tvář a někteří si k nim, jak dokládá můj výzkum, ještě nevytvořili pevné stanovisko. To podle Kunczika (1999), ještě více posiluje vliv médií – veřejnost raději přijme stanovisko, které masová média prezentují.

Z pohledu sociální konstrukce reality jsou média druhem legitimizátorů. Z médií děti přebírají role, vzorce chování, normy, postoje a hodnoty (Schulz, 2000). Televize je dnes „dalším rodičem“. Podle statistiky pro ČR s ní dítě tráví až 25 hodin týdně (Urban, 2011, s. 188). Tyto údaje mohou sloužit k pochopení, jak moc média zasahují do procesu tvorby názoru na svět u jedince.

Moc médií dle mého názoru souvisí s také dostupností: Člověk se denně dívá na zpravodajství a čte noviny – prostředek legitimizace. Naopak málokdo půjde každý den ke knězi (legitimizátoru) do kostela. Berger a Luckmann (1999) tvrdí, že média (konkrétně tisk) člověka účinně „ukotví“ v každodenní realitě. „*Noviny znovu stvrzují nejširší souřadnice jedincovy reality. Od předpovědi počasí po inzeráty hledající pomocníci v domácnosti ho ujišťují, že skutečně existuje v nejreálnějším světě, který je vůbec možný*“ (Berger a Luckmann, 1999, s. 147). Řekla bych, že v dnešní době tisk už pomalu ustupuje. Tento příklad by se ale jistě dal převést na televizní a internetové zpravodajství. V obou případech jsou dobře viditelné osy „tady“ a „ted“.

Masová média a jejich produkovaná realita tedy značně ovlivňují sociální realitu a každodenní život lidí. Do jisté míry určují, jaký si člověk vytvoří názor na svět (Jiráková a Köpplová, 2003). Celkově je proto třeba mít z médií respekt a být při jejich využívání opatrní.

3 Vztah k jinakosti

Vztah k jinakosti, odlišnostem, je složitý, komplexní a nikdy nekončící proces, při kterém hraje roli spousta faktorů. Tento vztah se formuje u jedince prakticky od narození, když přejímá postoje od rodiny a nejbližšího okolí. Časem se do působení zapojí i instituce (škola) a vrstevníci. V posledních desetiletích získává na svém významu nový faktor: masmédiá. Jak jsme si vysvětlili, nezastupitelně se podílí na způsobu, jaký bude mít jedinec názor na svět. V tomto názoru je obsažen i vztah k jinakosti – odlišným kulturám a cizincům. Právě vztah k jinakosti je rozhodující v tom, zda dospělý člověk povede své potomky k toleranci, nebo jim předá kvantum etnických předsudků.

Je třeba si uvědomit, že cizinci nejsou jen záležitostí evropskou, ale i českou. Na našem území se pohybuje necelý milion cizinců – přesně 932 232, údaje pro rok 2015 (Český statistický úřad [1]). V roce 2015 to byli především Ukrajinci (105 614), Slováci (101 589) a také Vietnamci (56 900) (Český statistický úřad [2]). V úvodu této kapitoly se proto budu věnovat integraci cizinců.

3.1 Integrační politiky

Na tom, jak úspěšně se cizinci integrují do společnosti, má vliv integrační politika. Pokud je dobře sestavená, má částečnou moc předcházet sociálně patologickým jevům, např. rasismu a xenofobii.

Existuje několik typů integračních politik. Šišková (2001, s. 25) podle Barši rozeznává tři základní přístupy k integraci migrantů:

- **Asimilační integrační politika.** Asimilací Giddens (1999) rozumí situaci, kdy se přistěhovalci zbaví svých tradic, zvyků a hodnot, aby mohli přijmout kulturu většinové společnosti, do níž se snaží zapojit.
- **Multikulturní (nebo také pluralistický) model integrační politiky** je protipólem k asimilační politice. Přístupuje k migrantům jako ke kulturně odlišným komunitám. Podporuje jejich jinakost, ať jazykovou, kulturní nebo sociální. „*Imigrantům jsou dána stejná práva ve všech společenských sférách, aniž by se očekávalo, že se vzdají svých specifík*“ (Šišková, 2001, s. 25). Dnešním představitelem této politiky je například Velká Británie a Kanada.
- **Diskriminační model integrační politiky.** Jedná se o zvláštní případ, který není

skutečnou integrační politikou. Chápe integraci pouze jako dočasnou - neusiluje o včlenění imigrantů do společnosti. Neexistence integrační politiky, nemožnost se účastnit společenského nebo politického života a zákaz vydávání občanství mají být zárukou, že se cizinci vrátí do své mateřské země. Typickým představitelem této politiky byla až do konce 90. let minulého století Spolková republika Německo.

Nyní se zaměřím na toleranci české společnosti k imigrantům. Protože jde o velmi obsáhlou problematiku, rozhodla jsem se ji zestručnit a zodpovědět základní otázky:

- Jaký zaujímá česká majorita postoj k cizincům? A co ho určuje?
- Co je zdrojem etnických a rasových předsudků? Lze jim předcházet?
- Co je to etnocentrismus? Jaká představuje rizika? Kdy se může objevit?

Následující části kapitoly jsou věnovány právě těmto otázkám.

3.2 Postoje jako základ předsudků

Postoje jsou klíčové pro pochopení vztahu k jinakosti, k migrantům. Obecně lze říct, že kdo má k cizincům kladné postoje, má k nim i kladný vztah. V opačném případě se objevuje rasismus, etnocentrismus a jiné rasového násilí. Zatímco dříve se postoje tradičně utvářely skrze interpersonální dialogy (rodina, vrstevníci, učitelé apod.) a osobní zkušenosti, v moderní době je čím dál více patrný vliv masových médií.

Postoj se dá nejnázat charakterizovat jako naše vnitřní přesvědčení. Podle Řezáče (1998, s. 31) jsou postoje „*získané hodnotící vztahy člověka k objektům a jevům životního prostředí příznačné výběrovosti a zaměřenosti jednotlivých psychických procesů i osobnosti jako celku, projevují se predispozicí k určitému jednání.*“ Z této definice je dobře patrné, že postoje se projevují i v chování jedince.

Postoj se skládá ze tří propojených složek:

- **Kognitivní komponenty.** Zahrnují vše, co jedinec ví o tom, k čemu chová postoj (objekt postoje).
- **Emotivní komponenty.** Jsou jimi emoce, které jedinec cítí k objektu postoje (strach, zlost, sympatie, atd.).
- **Konativní komponenty.** Směřují jedince k tomu, jak se má k objektu postoje

chovat (Nakonečný, 2009, s. 247).

Postoje tedy umožňují jedinci zaujmout hodnotící stanovisko. Toto stanovisko určuje, jak se bude jedinci něco jevit: jako dobré nebo špatné, žádoucí nebo nežádoucí, morální nebo nemorální, krásné nebo ošklivé, pravdivé nebo nepravdivé. Soustředíme se nejvíce na to, k čemu máme nejsilněji vyvinuté stanovisko (Nakonečný, 2009).

Postoje jedinec získává v průběhu života, především v dětství. Mechanismus, při kterém je přejímá, se nazývá sociální učení. Velkou roli zde hraje především imitace a identifikace (Nakonečný, 1999). Z toho plyne, že rozhodující vliv při utváření postojů dítěte má rodina. Ačkoli postoje dětí závisí mj. na jejich vlastních zkušenostech, mnoho těchto zkušeností získaly ve vědomém učení a neuvědoměném napodobování postojů rodičů. Proto je mnoho jejich postojů kombinací osobních zkušeností a toho, co viděly a slyšely od svých rodičů (Taméž).

V pozdější době se dostanou ke slovu instituce (škola), vrstevníci a školní party. Jde konkrétně o ty, se kterými se jedinec snaží být konformní. Jejich vliv bývá krátkodobý, někdy ale dokáže zásadně a dlouhodobě ovlivnit postoje dospívajícího, a tím se projevit v jeho celkovém životním stylu (Nakonečný, 1999).

Předmětem mnoha studií je změna postojů. Ta by byla přínosná například např. u negativních postojů a předpojatostí vůči migrantům. Bohužel Průcha (2010) poukazuje na četné psychologické výzkumy, které doložily, že změna již vytvořených postojů je obtížně proveditelný proces – a především u centrálních postojů. Jak uvádí Nakonečný (2009, s. 286), jejich změny lze docílit dvěma cestami:

- skrze silný emoční prožitek;
- skrze soustavné racionální přesvědčování, které ale musí jedinec akceptovat.

Podle mého názoru může pomoci multikulturní výchova. Ta by měla odstraňovat negativní postoje vůči cizincům a (nejlépe) nahradit je pozitivními.

3.3 Etnické předsudky a stereotypy

Předsudky existují v každé společnosti od nepaměti. Mohou být namířeny proti seniorům, mentálně postiženým a jinak znevýhodněným jedincům, stejně jako proti přistěhovalcům a dalším skupinám odlišným od majoritní společnosti.

V této kapitole se budu věnovat především etnickým předsudkům – tedy těm, které se

vztahují ke konkrétnímu etniku či rase.

Z etymologického hlediska je slovo předsudek odvozené z latinského *praejudicium*. Překlad tohoto pojmu není jednoduchá záležitost, jelikož se jeho význam v průběhu dějin značně obměňoval a vyvíjel. V době svého vzniku v antice se jím označoval úsudek opírající se o dřívější zkušenosti. Později v angličtině dostal více pejorativní význam – označoval úsudek, který si jedinec vytvoří dříve, než prozkoumá a zváží všechna fakta. Šlo tedy o úsudek předčasný a ukvapený (Allport, 2004).

V dnešní době lze předsudek charakterizovat jako „*příznivý či nepříznivý postoj vůči osobě anebo věci, který člověk zaujímá předem, bez opravdové zkušenosti nebo bez ohledu na ni*“ (Allport, 2004 s. 38). Stejný autor předsudek dále rozvádí jako druh stereotypu, který „*je zobecněním, podle něhož určitá kategorie lidí má kvalitu nižší než my sami, přičemž tento názor je brán jako daný bez dalšího přezkušování*“ (Allport, 2004, s. 215).

Druhým, velmi příbuzným pojmem, je stereotyp. Rejzek (2001) popisuje jeho původ v řeckém *stereós*, což se překládá jako tvrdý nebo pevný, a *týpos* – v češtině znamená forma, úder, ráz, charakter. Doslovný překlad stereotypu je proto „pevná forma“. Dnes se stereotypem rozumí „*sociální klasifikace určitých skupin a jejich reprezentace pomocí zjednodušujících, neověřitelných, zobecňujících znaků, jež výslovně, či nepřímo představují soubor hodnot a soudů, týkajících se chování takových skupin*“ (Jiráková a Köpplová, 2007, s. 145). Stereotypy tedy mohou zvyšovat sociální napětí a vytvářet bariéry mezi majoritou a cizinci. Allport (2004) ale rozeznává kromě negativních i pozitivní stereotypy. Příkladem pozitivního stereotypu rozšířeného u nás je tvrzení, že všichni Vietnamci jsou pracovití.

V každém případě je stereotyp založen na zobecnění a kategorizaci. Z pragmatického hlediska to přináší výhodu rychlého zpracování a uložení informací. Na druhou stranu s sebou stereotypizace přináší rizika, jelikož zobecněné informace musí být zákonitě méně či více zkrácené. Zobecnění je ale velmi výhodné pro masová média, kteří se snaží oslovit co nejširší publikum (Hartl, 2004).

Definovat hranice mezi pojmy předsudek a stereotyp je problematické. Dodnes se odborníci neshodují na definicích jednotlivých pojmů. Někteří experti dokonce vůbec nerozlišují tyto pojmy a chápou je jako synonyma. Další skupina znalců dává předsudku negativní charakter, zatímco stereotyp chápou spíše neutrálně nebo až pozitivně (Průcha,

2010). Abychom předešli zbytečným zmatkům, přikloním se předem ke stanovisku, které považuje předsudek výlučně za negativní a stereotypu přikládá neutrální či pozitivní význam.

Poté, co jsem se pokusila přiblížit pojmy předsudek a stereotyp z obecného hlediska, se zaměřím na definici konkrétního typu předsudku. Tím je **etnický (nebo také rasový) předsudek**. Podle Giddense (1999, s. 231) jde o „*apriorní představy o jedinci nebo skupině, které jsou často založeny spíše na informacích „z doslechu“ než na skutečných poznatcích.*“ Tyto předsudky jsou obzvláště rezistentní a zpravidla je nelze racionálně vyvrátit (Tamtéž).

Na světě bychom marně hledali národ nebo etnikum, které nechová vůči druhému národu (či etniku) nějaké stereotypy. Tyto stereotypy jsou chápány jako nebezpečné a je zřejmá snaha o jejich potlačení. V některých případech opravdu mají těsnou souvislost s etnickými předsudky, přesto jsou stereotypy přirozeným jevem při vnímání a kategorizaci okolního světa (Průcha, 2010). Allport (2004, s. 51) dokonce zastává názor, že „*lidské myšlení si musí vypomáhat kategorizací. Jakmile kategorie vzniknou, stávají se základem obyčejného předčasného úsudku.*“ Příkladem je učitel, který hodnotí žáky ve své třídě. U inteligentních předpokládá pilnost, méně nadané naopak považuje za líné (Nakonečný, 1999). Allport (2004) dochází k závěru, že kategorizace je nevyhnutelný proces, na kterém závisí uspořádaný život.

Chceme-li předsudkům lépe porozumět, je vhodné pochopit jejich typické znaky. Lze rozeznat čtyři:

- velmi obtížně se mění;
- jsou konstantní;
- mají emoční náboj;
- neodrážejí skutečnou realitu (volně podle Průchy, 2010).

To, co propůjčuje předsudkům rezistenci vůči změnám, jsou dvě vlastnosti: iracionalita a nezávislost na osobní zkušenosti. V praxi se to projevuje zpochybňováním či ignorací faktů, které by předsudek nějakým způsobem vyvracely nebo se ho snažily jinak nabourat (Giddens, 1999).

Jako charakteristickou vlastnost předsudku udává Giddens (1999) emoční náboj. Pokud je tento náboj negativní (strach, úzkost,...), může být podkladem pro agresí vůči skupině,

kteří se daný předsudek týká. Existují ale i neškodné stereotypy, které jsou „bez náboje“. Předsudek, jakožto iracionální či afektivní druh postoje, se musí u jedinců, kteří ho zastávají, časem nějakou formou projevit v jejich chování. Allport (2004, s. 47) charakterizuje několik stupňů projevů agresivity:

1. **Osočování.** Nadávky, urážení a různé rasistické narážky. Obvykle se sdělují ve skupině mezi stejně smýšlejícími. V ČR jsou objektem osočování například přistěhovalci z Ukrajiny. Předsudky jim udělily roli „násilníků a pachtýřů s ruskou mafii“.
2. **Vyhýbání se.** K druhému stupni se dostane jen menšina lidí. Jedinec se snaží za každou cenu se dané skupině vyhnout, přestože mu to může přinést problémy v jeho osobním či profesním životě.
3. **Diskriminace a jeho institucionalizovaná forma, segregace.** Tedy snaha vyloučit danou skupinu ze svého okolí, znemožnit jejím členům zaměstnání, vzdělání, lékařskou péči, omezit občanská práva a jinak je znevýhodnit.
4. **Fyzické napadání.** V případě velmi silného negativního postoje může dojít až k fyzickému násilí. Jako příklad se mi jeví vyostřený vztah mezi Čechy a romskou menšinou.
5. **Vyhlazování.** V dějinách známé formou pogrom, holokaustu, genocid a masakrů.

Předsudky jsou proto nebezpečné a mohou být i skrytým motivem nepokojů a válek. O to důležitější je pochopit, kdy se u jedince objevují. Předsudek, stejně jako kterýkoli jiný postoj, je získaný. Dítě předsudky přejímá až v průběhu socializace. Kvantita přejatých předsudků závisí na rodinné atmosféře a výchovném stylu. Laxní, nebo naopak autoritářská výchova je tím špatným příkladem (Allport, 2004).

Myslím si, že je v kompetenci rodičů alespoň částečně chránit dítě před přejímáním předsudků. Ačkoli bude jedinec v pozdějších fázích socializace vystaven dalším faktorům (médiu, vrstevníci,...), má podle mě smysl vychovávat dítě k toleranci a kladnému vztahu k jinakosti.

3.4 Xenofobie

Původ pojmu xenofobie nalezneme ve spojení řeckých slov *xenos*, které značí „něco cizího“ a *fobos*, což znamená strach. Obecně lze tedy xenofobii chápat jako strach z cizího spojený s odporem a nepřátelstvím (Šišková, 1998).

Xenofobní postoje jsou proto závažný společenský problém. Jejich velké nebezpečí spočívá v tom, že tvoří úrodnou půdu pro rasismus, šovinismus, nacismus a další extrémistické směry. Xenofobie má větší tendenci růstu v chaotické či oslabené společnosti. V praxi jde například o dobu prosazování zásadních společenských změn, nebo při ekonomické, sociální či politické krizi (volně podle Frištenské in Šišková, 1998).

V ČR znamenal rok 1989 počátek velkých změn, což s sebou přineslo i zvýšené riziko xenofobie. Místo toho, aby se česká společnost otevřela multietnické společnosti, začala se před ostatními etniky ze strachu uzavírat. Stejně tak Rákoczyová a Trbola (2009, s. 13) tvrdí, že *„do České republiky vždy přicházeli cizinci z nejrůznějších zemí, teprve nedávno se jejich osudy staly předmětem výraznějšího zájmu ze strany české společnosti.“* O cizince se v současnosti se o cizince zajímá veřejnost, odborníci, výzkumníci, politici i média. (Tamtéž)

Šišková (1998) vidí příčinu xenofobního postoje k migrantům ve dvou faktorech. Je to nepřipravenost ve výchově a ve vzdělání na přijímání jinakosti. Na příliv migrantů proto přirozeně reaguje s obavami a strachem, tzn. xenofobním postojem.

3.5 Etnocentrismus a rasismus

Jako etnocentrickou či rasistickou skupinu chápeme tu, která se cítí lepší a nadřazená ostatním sociálním skupinám.

Pro přesnější pochopení těchto termínů uvedu nejdříve charakteristiku pojmu etnicita. Etnicita je vymezena jako *„vzájemně provázaný systém kulturních (materiálních a duchovních), rasových, jazykových a teritoriálních faktorů, historických osudů a představ o společném původu, působících v interakci a formujících etnické vědomí člověka, jeho etnickou identitu a orientaci“* (Maříková a kol., 1996, s. 276). Etnicita je pro člověka, jako společenskou a kulturní bytost, velmi významná (Tamtéž). Každý jedinec chová určité etnické vědomí, tedy vědomí *„sounáležitosti s určitou etnickou skupinou na základě společně sdílených objektivních komponentů etnicity nebo rodového*

původu“ (Průcha, 2010, s. 52). Mezi tyto komponenty patří:

- původ;
- teritorium (vlast);
- dějiny;
- názory na úlohu etnika;
- názory na povahu etnika;
- názory na postavení etnika;
- názory na to, jaké má dané etnikum „místo“ mezi ostatními etniky (Průcha, 2010, s. 52).

Podle Řičana (1998) je etnické vědomí velkou oporou osobní identity. Osoby s nízkým etnickým vědomím mohou trpět pocity nejistoty, zmatku či ztrátou smyslu života.

Díky vymezení základních pojmů lze lépe pochopit samotný etnocentrismus. Velký sociologický slovník popisuje termín etnocentrismus jako tendenci „*poznávat, hodnotit, interpretovat všechny životní jevy z perspektivy kultury vlastního společenství (etnického, národního, politického, náboženského)*“ (Maříková a kol., 1996, s. 278). Jedinec věří jen skupině, se kterou se identifikuje. Bezmyšlenkovitě přijímá všechny její hodnoty, ideje a normy, jelikož věří, že jsou jako jediné správné. Ostatní skupiny jsou podle něho pouhou nedokonalou odchylkou od optimálního stavu. Etnocentrismus se může zvrhnout v rasismus. Příkladem jsou války mezi Američany a Indiány – obě etnika byla přesvědčena, že jsou ta nejlepší na světě. Proto lze rasismus chápat jako projev etnocentrismu (Tamtéž).

Nebezpečí etnocentrismu je zřejmé a odborníci z celého světa si ho dobře uvědomují. Na základě toho vznikla řada studií. Výzkumy provedené v USA například dokázaly, že etnické a rasové předsudky se objevují u dětí již ve věku 5 let (Průcha, 2006). Dále se prokázalo, že více předsudků mají děti z rodin s:

- nízkým příjmem a ekonomickým zajištěním;
- nízkým sociálním status;
- nízkým vzděláním rodičů.

Když tyto děti nastupují do základní školy, mají již ve svém myšlení a hodnotách tyto předsudky zakořeněny (Průcha, 2006).

4 Masová komunikace

Masová komunikace je fenomén moderní doby. Pro společnost představuje užitek i riziko. Zatímco dříve byl např. internet dostupný jen prestižním vzdělávacím institucím, dnes ho používá každý z nás denně. Každodenní realita nám dokazuje, že využívání internetu je v dnešní době nutností.

Napřed charakterizují, co to masová komunikace je. Podle Urbana (2011, s. 48) se masovou komunikací rozumí „*komunikační prostředky a instituce, které dokáží velkokapacitně vyrábět sdělení veřejného charakteru a distribuovat je směrem k rozptýlenému, rozmanitému a individuálně neurčenému publiku.*“ Podle autora jsou to například časopisy, noviny, knihy, ale také vysoko nákladové letáky, rozhlas, internet a televize (kam řadí také CD/DVD a kinematografii) (Tamtéž).

Stručně řečeno, masová komunikace je proces šíření informací pomocí sdělovacích prostředků mezi četné publikum. Pojem masový odkazuje na velký počet, rozsah či množství, zatímco pojem komunikace vyjadřuje přebírání a následné posouvání významů, vysílání a přijímání informací (Jirák a Köpplová, 2009).

Denis McQuail (1999) charakterizoval masovou komunikaci sedmi znaky:

1. činnost, která vyžaduje komplex formálních organizací s právně podloženou existencí;
2. je určena širokému publiku;
3. je veřejná, její obsah je přístupný komukoliv;
4. veřejnost je heterogenní: příjemci žijí v rozdílných podmínkách a kulturách;
5. masová média mohou vytvořit na velkou vzdálenost kontakt s velkým počtem lidí, kteří jsou od sebe navzájem oddělení;
6. vztah mezi komunikátorem a publikem zajišťuje profesionál, který je publiku znám jen v jeho veřejné roli komunikátora;
7. veřejnost je soubor individuů se společnými zájmy, formami chování a aktivními postoji k veřejným problémům. Navzájem se ale neznají a mají jen omezené

možnosti interakce.

Již zmiňovaní Jiráček a Köpplová (2009) považují masovou komunikaci za historickou a společensky podmíněnou formu sociální komunikace, jejichž charakteristickými rysy jsou zejména průběžné a pravidelné obsahy, které jsou pro uživatele z různých důvodů (pro poučení, orientaci ve světě i jako zdroj zábavy) použitelné. Za další rys masové komunikace je možno považovat fakt, že jsou dostupné neomezenému počtu adresátů a využívány jejich velkým počtem, a to díky technickým, organizačním a distribučním možnostem. A v neposlední řadě je třeba zmínit, že existence masmédií závisí na zájmu a potřebách uživatelů.

4.1 Historie masové komunikace

Pakliže se chci zabývat dějinami masových médií, musím vzít v potaz čtyři nejdůležitější aspekty, které určují jejich vývoj. Tyto prvky jsou ve vzájemné interakci. Hovořím o:

- lidech, zvláště jejich sdružením do skupin a tříd podle zájmů;
- politickém, sociálním, ekonomickém a kulturním klimatu společnosti;
- množině činností, funkcí a potřeb;
- technologii (McQuail, 1999).

Podle McQuaila (1999) stojí na počátku dějin moderních médií knižní vynálezce Johannese Gutenberga v roce 1440. Trvalo však ještě nejméně 200 let, než můžeme hovořit o vzniku určitého prototypu dnešních novin. **Noviny** byly už od svého počátku skutečným, či alespoň potencionálním nepřítelem vládnoucí moci, stejně tak jako mohly být použity k prosazování stranických zájmů politické propagandy.

V mnoha zemích se noviny brzy zaměřily směrem k masám. Svou roli zde sehrálo zlepšení technologie, rozvoj gramotnosti, obchodu, demokracie a veřejná poptávka. Koncem 19. století dosáhly noviny svého vrcholu a přiblížily se našim současným představám o podobě novin a jejich posuzování. Hlavními rysy seriózního tisku se staly formální nezávislost na státu a jiných uplatitelných subjektech, uznání novin jako významné instituce politického a společenského života, vysoce vyvinutý smysl pro společenskou a etickou odpovědnost a vývoj novinářské profese. Kvůli ekonomickému zajištění novin ale brzy došlo k jejich komercializaci. Noviny začaly být provozovány monopolistickými koncerny kvůli tvorbě zisku a staly se příliš závislými na příjmech

z reklam (McQuail, 1999).

Na počátku vývoje plnily noviny hlavně funkce informační, zábavní a propagační (Tamtéž). K těmto třem základním funkcím později přibyla funkce komentátorsko-analytická, která získávala čím dál větší význam. V praxi se ale prolíná s informační funkcí. Tištěná média se stala hlavním zdrojem informací (Giddens, 1999)

Dalším masovým médiem je **film**. Objevil se na konci 19. století jako technická novinka a nabídl veřejnosti širokou škálu požitků od hudby přes příběhy až po dramata. Byl reakcí na vznik volného času, který dříve kvůli těžkému životu prakticky neexistoval. Film tak řešil problém, jak by měla rodina volný čas trávit, a to úsporně a společensky přijatelným způsobem. Stejně jako noviny se však i film brzy stal důležitým nástrojem politické propagandy (McQuail, 1999).

Dvěma rozhodujícími okamžiky v dějinách filmu jsou příchod **televize** a její rozšíření v běžných domácnostech a amerikanizace filmového průmyslu a kultury po 1. světové válce.

Film obecně vyvolává mnohem silnější přitažlivost než noviny, neboť působí na více smyslů najednou. Převládají u něho vyprávění a fikce a ve velké většině se u něho dá dohledat ideologický kontext (McQuail, 1999).

Největší rozmach masových médií je však spojován s **internetem** a jeho široké dostupností pro běžné lidi. S příchodem internetu se všechna ostatní masmédia stala mnohem méně konkurenceschopnými. Internet, složen z anglických slov *inter* (mezinárodní) a *net* (sít'), lze překládat jako „mezinárodní síť“. Podle Vysekalové (2007) úspěšně odstraňuje kontrast mezi textem a statistickými obrázky na jedné straně a animacemi a zvukem na opačné straně. Jinak řečeno, jako první médium úspěšně obsahuje obě tyto složky. Musil (2007, s. 35-55) rozeznává čtyři funkce internetu:

- 1. Zábavná.** Elektronické hudební knihovny, hudební a humorné klipy, sportovní přenosy,... Internet zkrátka nabízí nespočet řešení pro pasivní trávení volného času.
- 2. Komunikační.** Tu zajišťují tzv. dálkově provozované služby. Patří sem dobře známý E-mail či SMS zprávy. Dle mého názoru do této kategorie spadají i veškeré sociální sítě a aplikace typu Skype. Je sem zahrnuta ovšem ještě širší paleta služeb, zejména internetové bankovníctví a elektronické úřední vyřizování.

3. Informační. Zpravodajské servery jsou dnes alternativou novin. Cokoli se ve světě stane, se během okamžiku objeví na internetu. Zprávy, komentáře, reportáže – to vše a ještě mnohem více lze dohledat na internetu. Dle mého názoru je obrovské množství informací výhodou i nevýhodou. Stinná stránka spočívá v tom, že na internetu vyhledáme řadu nedůvěryhodných zdrojů předkládající konspirační teorie a dezinformace jako pravdu.

4. Komerční. Tato funkce má za úkol přilákat spotřebitele, resp. dosáhnout u něho požadovaného chování. Obvykle hovoříme o oblasti internetového nákupu.

Dnes můžeme bezesporu konstatovat, že internet úspěšně expandoval i do běžných domácností. Mnoho mladých lidí dnes využívá internet po více jak 20 hodin týdně. S přibývajícím věkem ale zájem o toto nové médium klesá (Český statistický úřad [3]).

Výzkum EU Kids (LSE, 2011), realizovaný v roce 2010, provedl šetření napříč Evropou u dětí ve věku 9-16 let. Z rozhovorů s 25 tisíci dětmi vyplynulo následující pořadí internetových aktivit:

- 85 % využívá internet pro školní práce a dohledání informací, které souvisí s jejich studiem;
- 83 % hraje online hry;
- 76 % sleduje videoklipy;
- 62 % využívá internet ke komunikaci;
- 59 % má profily na veřejných sociálních sítích.

Z toho vyplývá, že u dětí blízkých mé cílové skupině převládá využívání internetu pro informace a zábavu. Naopak publikování obrázků, souborů nebo blogování se účastní jen zlomek dětí.

U internetu jako média je otázkou, do jaké míry je masovým médiem. Na základě definicí uvedených výše (viz kapitola Masová komunikace a masová média) by se dal internet hodnotit jako masové médium (např. zpravodajské internetové servery vykazují jasné známky masových médií). Jiráková a Köpplová (2007) zároveň naznačuje, že internet může být i interpersonálním médiem. Jako příklad uvádí dnes dobře známou službu email.

4.2 Masová média a jejich funkce

Výrazem masová média označujeme organizovanou komunikaci na velkou vzdálenost s mnoha příjemci, která je zprostředkována v krátkém čase. Jiráková a Köpplová (2003, s. 21) je definují jako celospolečenskou komunikaci „*mezi jedním výchozím bodem (vysílatelem) a blíže neurčeným počtem bodů cílových (příjemci).*“

Kromě těchto vlastností jim jsou společné i funkce. McQuail (1999), profesor oboru masová komunikace na Amsterodamské univerzitě, rozlišuje 5 funkcí médií:

1. **Informování.** Média „hlídkují nad světem“. Pozorují prostředí a stále poskytují informace z událostí ve sportu, kultuře, společnosti. Nabízejí náhled na společenskou a celosvětovou situaci. Naznačují také mocenské vztahy a podporují pokrok. Usnadňují adaptaci lidí na různé situace. Média lidem napomáhají utvářet si představu o světě (tímto procesem jsem se detailněji zabývala v 2. kapitole).
2. **Korelace.** Vysvětlují a komentují význam událostí a informací. Z toho zároveň plyne, že poskytují podporu společenským normám i autoritám (slovy Bergera a Luckmanna, média jsou legitimizátoři). Nastolují událostem priority.
3. **Kontinuita.** Kontinuita znamená přenos kulturního dědictví. Média prosazují a udržují všeobecně přijaté hodnoty, a zároveň přenášejí dominující kultury a objevují trendy v kulturním vývoji.
4. **Zábava.** Je to součást přenášené kultury, která poskytuje osobní uspokojení, odpočinek, uvolnění napětí. Díky tomu dochází k snížení společenského napětí, a tím společnost předchází zhroucení. Média jsou zároveň zdrojem pobavení, rozptýlení a rozveselení, prostředek umožňující relaxaci, již lidé využívají ve stále větší míře.
5. **Získávání.** Média získávají prostředky pro uskutečnění společenských cílů prakticky ve všech oblastech: v politice, válce, ekonomice, práci, i náboženství.

Jak plyne z mého výzkumu, mládež hojně využívá zábavní funkci. Zároveň značná část dotazovaných zná potenciál funkce informační a aktivně se zajímá o dění ve světě.

O tom, jak jsou hromadně sdělovací prostředky závislá na společnosti, mi bude opět nápomocná Teorie masové komunikace od McQuaila. Ten konkrétně považuje masová média za „*ustavené společenské instituce s vlastní svébytnou množinou pravidel a postupů, která je ale v celém rozsahu svých činností určována a omezována společností,*

v níž působí“ (McQuail, 1999, s. 22).

Z této definice jasně plyne odpověď: Masová média jsou úzce provázaná a závislá na společnosti. Denis McQuail (1999) definoval specifické rysy a vlastnosti masových médií jako institucí následovně:

- hlavní činností médií je „produkce a distribuce znalostí“ (informací, idejí, kultury), produkce symbolických obsahů;
- mediální instituce jsou umístěny ve „veřejné sféře“, což znamená, že jsou otevřeny všem příjemcům i podavatelům;
- média se zabývají veřejnými záležitostmi za „veřejným účelem“ – zvláště těmi, u nichž lze předpokládat, že se od nich bude formovat veřejné mínění;
- média odpovídají za svou činnost široké veřejnosti (odpovědnost se uplatňuje prostřednictvím zákonů a jiných tlaků ze strany státu i společnosti);
- média jsou s ohledem na výkon své hlavní činnosti obdařena vysokým stupněm svobody;
- mediální instituce formálně nemají žádnou moc;
- účast v médiích je dobrovolná.

Právě fakt, že jsou média otevřena široké veřejnosti a předkládají zejména obsah, jež by mohl utvářet veřejné mínění, hovoří o jejich značném vlivu na neinformovanou veřejnost. Jak tvrdí McQuail (1999), publikum mechanicky přejímá stručně a srozumitelně podané informace jako prostý fakt, který se následně stane jejich vlastním názorem. Právě kvůli zjednodušování a jednostrannosti informací a velkému vlivu na masovou populaci jsou média nebezpečná. Situace se zřejmě nezmění, jelikož médiím chybí motivace být nestranná. Podle Řičana (1998) je úkolem masmédií zaujmout publikum – podat mu to, co chce vidět a slyšet. Nikoli tedy objektivně informovat a komplexně vzdělávat publikum.

5 Význam médií ve společnosti

Jak jsem uvedla v druhé kapitole bakalářské práce, média silně ovlivňují společnost a každodenní život lidí. Dokonce bych řekla, že je dnes tabu média nesledovat. Rodina, která si večer nepustí televizi, nebo se dokonce obejde bez internetu, se v naší společnosti považuje za velmi abnormální. Média ovlivňují naše názory, předkládají nám témata k diskusi, ba dokonce skrze reklamy ovlivňují naše chutě, touhy, ideály. Mediální instituce jsou také odlišné v tom, že ačkoli fungují v poměrně rozdílných společnostech a při různých ekonomických podmínkách, jejich charakteristiky jsou po celém světě nápadně podobné (McQuail, 1999).

McQuail (1999) si byl při kompilování zvláštních vlastností médií vědom jejich zásadního a stále vzrůstajícího vlivu v moderní společnosti. Ten je podle něho zapříčiněn zejména tím, že média jsou:

- **Zdrojem moci.** Média jsou potenciaálním prostředkem vlivu a ovládnutí společnosti. Mohou být také nápomocny při prosazování společenských změn. Média jsou pramenem informací životně důležitých pro fungování většiny společenských institucí a základním nástrojem jejich přenosu.
- **Prostředkem a „arénou“.** V médiích se odehrává celá řada událostí z oblasti veřejného života – ať už národního nebo mezinárodního rázu.
- **Zdrojem výkladů sociální reality a představ o ní.** Média jsou proto také místem, kde jsou ukládány a nejviditelněji vyjadřovány změny v kultuře a hodnotách společností.
- **Klíčem ke slávě.** Média jsou zdrojem účinného vystupování na veřejnosti a osobnost díky nim získá „jméno“, slávu, prestiž a postavení. Řekla bych, že popularita celebrit, jakou zdáme dnes, by bez médií nebyla možná.
- **Zdrojem veřejně sdílených významových soustav.** To znamená, že média vymezují, co je a co není normální. Odchytky od normality jsou tím větší, čím je dané jednání „vzdálenější“ od veřejně akceptované podoby normality.
- **Zdrojem zábavy.** Média vyplňují a organizují trávení volného času.

Z výše zmíněného výčtu vyplývá, že jsou média spojena s mocí. Jejich moc nelze chápat jako např. politickou moc. Formálně jim totiž žádná moc nepřisluší, jsou spíše zdrojem moci a prostředkem uplatňování vlivu. Jak tvrdí McQuail (1999, s. 85), mají „sklon být

v souladu s převládajícími mocenskými strukturami.“ Specifikem médií je ale i schopnost ovlivnit vůli člověka takovým způsobem, že si vlastní chování nepřipouští jako vynucené (Tamtéž).

Jak již bylo řečeno, média nedisponují státní mocí, ale jakmile vliv médií dosáhne určité hranice, jsou prostředkem k získávání moci ve prospěch jiných. „Především je zřejmé, že média mají svou ekonomickou cenu a hodnotu, jsou předmětem boje o ovládnutí a zpřístupnění a jsou objektem politické, ekonomické a zákonné regulace. A zadruhé nelze přehlédnout, že jsou velmi často považována za účinné nástroje moci s potenciální schopností uplatňovat nejrůznějšími způsoby svůj vliv“ (McQuail, 1999, s. 92). Konkrétním způsobům uplatňování vlivu se zabývá až další kapitola

Pokud je moc médií využívána pro prosazení cílů, myšlenek a názorů vládnoucí politické moci, hovoříme o propagandě. Média pak zastávají úlohu „myšlenkového kontrolora“ – kontrolují to, čemu lidé věří. Takovéto extrémní případy manipulace v médiích ale nejsou pro demokratickou společnost přípustné. Přesto jsou v každém státě alespoň z malé části média ovlivněna finančními a politickými zájmy (Ilowiecky a Zasepa 2003).

Moc médií se projevuje jako schopnost dosáhnout změny. Může se ale projevat také opačným způsobem – bez donucení bránit změně. Média totiž nevyvíjí na publikum nátlak. Pouze předkládají informace, které masové publikum poté přijme za své. Čím větší je publikum, tím větší je i vliv médií. Média zcela nevyhnutelně mění všechno, čeho se zmocňují (McQuail, 1999).

V čem přesně spočívá mediální moc? Je to především moc symbolů, které jsou přenášeny jazykovým, obrazovým, podprahovým či jiným kódem. Jakmile je sdělení rozšířeno mezi dostatečný počet lidí, kteří ho dekodují a přisoudí mu stejný význam, vzniká veřejné mínění, které představuje „významnou sociální a politickou moc, která se obrací jak na jednotlivce v určité společnosti, tak na jednotlivé vlády, a jeho nositelem jsou do značné míry média. Všechna stanoviska, a především legálně zaujímané postoje, které jsou zastoupeny v širokém spektru demokratické společnosti, musí své vyjádření nacházet také v médiích, neboť lidé jen takto mohou v diskusích zastávat své postoje“ (Jirák, Köpplová, 2003, str. 92).

Média proto ovládají veřejné mínění a jsou jeho zdrojem. To má velký význam v oblasti politiky a politické moci. Nemálo k tomu přispívá i fakt, že předkládají realitu jednostranně, zaujatě. Jejich cílem je dosáhnout co největšího zisku a vlivu, který

pramení z vlastnictví či kontroly informací. Podle Ramoneta (2003) jsou výsady politické moci nahrazovány vzrůstající mocí finanční a ekonomickou, kterou považuje za moc nejdůležitější. Moc už podle něho nespočívá ani tak v akci, jako spíš v komunikaci.

Předpokládá se, že média mají být celé společnosti v nějakém smyslu užitečná. Burton a Jiráček (2001) hovoří o médiích jako o čtvrtém pilíři demokracie. Média tudíž podporují společnost, jejíž jsou součástí, její „správné“ fungování. Stala se primárním nástrojem šíření, prosazování a upevňování sociálních norem a hodnot, o které se opírají struktury a fungování společností. Dokážou utvářet a formovat informace, které se lidé dovídají o světě, stejně jako mohou být hlavním pramenem jejich myšlenek a názorů (Burton, Jiráček, 2001).

Média tedy fungují jako stabilizátor společenského mínění. Můžeme si je představit jako vůdce, který ukazuje společnosti směr, kterým se má vydat. Utvářejí svou činností sociální realitu, podporují rozvržení sil ve společnosti a jsou konformní k převládajícím hodnotám – poskytují jednostranné, nevyvážené a nepluralitní popisování skutečnosti.

Burton a Jiráček (2001, str. 148–151) dále popisují funkce médií, které rozdělili na pět základních druhů. Jsou jimi:

- 1. Sociální funkce.** Poskytuje jedincům příklady společenského vystupování, společenské situace a jednání. Tyto příklady je vedou k chápání společenských náhledů jako přirozených, a tím pádem jsou určitou mírou nápomocné v procesu socializace.
- 2. Informační funkce.** Diváci se prostřednictvím médií dozvídají informace z celého světa a svým způsobem publikum pohlcují.
- 3. Zábavní funkce.** Umožňuje lidem uvolnit přebytečné napětí a zapomenout na starosti každodenního života. Poskytuje jim pobavení, potěšení, stejně tak jako pomáhá zapomenout na tíživou životní či sociální situaci.
- 4. Kulturní funkce.** Média odráží jak naši kulturu, tak i zprostředkovávají informace o kulturách jiných. Poukazují na současný stav společenské kultury a umožňují změnu a kulturní růst.
- 5. Politická funkce.** Skrze média člověk vidí, jak funguje politické zřízení na našem území, ale i po celém světě. Příjemci jsou předkládány představy o politických

aktivitách a významných událostech.

To, jaká funkce jedinec nejvíce využívá, závisí podle mého názoru na jeho životním stylu. Prostřednictvím médií se může i vzdělávat, socializovat (resp. zdokonalit sociální dovednosti) a lépe se orientovat ve světě. Také Burton a Jiráček (2001) tvrdí, že média dovedou předávat publiku nové poznatky a dovednosti. Na druhou stranu každá informace je více či méně zkreslená, proto je podle mě velmi důležité zachovávat nadhled a kritické myšlení.

6 Vliv médií

O vlivu médií na formování názorů a osobnosti lidí, převážně dětí a mládeže, bylo sepsáno mnoho knih a realizováno velké množství sociologických výzkumů, poukazujících na převážně negativní vliv masmédií. Oproti tomu se můj výzkum přiklání spíše k opaku. Základní tezí při studiu masové komunikace je to, že média mají významné účinky. Navzdory tomu bychom ale našli jen malé měřítko shodných názorů na jejich povahu a rozsah (McQuail, 1999).

Každodenní zkušenosti nám poskytují nesčetné množství příkladů vlivu masmédií na běžný život. Například zhlédneme film, o němž jsme si přečetli v novinách nebo slyšeli v televizi, koupíme si halenku podobnou té, kterou měla na sobě slavná zpěvačka, nebo hrnec podle doporučení Jiřiny Bohdalové. Přitom není náhoda, že jsme zhlédli zrovna toto. Média pečlivě nastolují agendu a hierarchii témat podle toho, jak jsou pro společnost i jedince důležitá a atraktivní (Burton a Jiráček, 2001).

Podle McQuaila (1999) je komunikace prostřednictvím masových médií ta nejsložitější. I přes velkou expanzi masových médií je celospolečenská (tj. mediální) komunikace z hlediska kvantity stále nejméně častou. Lidé dodnes mají největší zkušenosti s komunikací interpersonální. Proto mi přijde paradoxní, že i přes relativně malý počet celospolečenských sdělení dovede masová komunikace tak silně formovat společnost i jednotlivce.

Média jsou schopná změnit způsoby, jak lidé myslí a jak nazírají na svět, neboť modifikují jejich postoje k druhým lidem i společnosti jako celku, stejně tak jako jejich názory na společenské události i krize světového významu. Navzdory tomuto všeobecně přijímanému přesvědčení je mimořádně těžké účinky médií na jedince a společnost spolehlivě prokázat. Dokonce i uznávané vědecké metody se v této oblasti jeví jako nedostatečné. Přesněji řečeno, není snadné dokázat, že zpráva vyslaná skrze média má určitý vliv na publikum (Burton a Jiráček, 2001).

Jak přesně působí masová média na diváka, se pokusil přiblížit McQuail (1999, s. 89) pomocí několika metafor. Hodnotí média jako „*okno, které umožňuje nahlížet události a vlastně i rozšiřuje náš úhel pohledu*“, ale také jako „*zrcadlo, jež události zprostředkuje, ale výsledný obraz může být do jisté míry zkreslený*“ a v neposlední řadě jako „*plátna, na které promítá falešný obraz světa*.“ Typickým příkladem „plátna“ je televize.

U televize jednoznačně převažují negativní vlivy působení na děti. Mezi ně patří zejména

vliv reklam (Suchý, 2007). Autor dále uvádí znepokojující informaci, že dítě se teprve ve 12 letech naučí rozumět skutečnému záměru reklamy. Navíc podle Hvizďala (2003) je vliv reklamy bezesporu cílený, a v některých případech dokonce úmyslně ovlivňuje naše podvědomí prostřednictvím podprahových symbolů. Reklama je podbízivá, dokonale psychologicky propracovaná, aby zaujala co největší množství lidí. Před touto dokonalou souhrou zvuku, jazyka a obrazu se děti nedovedou bránit. Pro lepší představu uvedu konkrétní poučku při výrobě reklamy, která tvrdí, že reklama (v tomto případě rozhlasová) „*by měla využívat optimálního pásma s frekvencí 500 – 2000 Hz, a to zejména při komunikaci důležitých sdělení*“ (Vysekalová, 2007, s. 90). Odvážím si proto tvrdit, že reklama je z hlediska nároků na schopnosti jejich výrobců náročná stejně jako film či jiná televizní produkce.

Reklama měla nejdříve tištěnou podobu (plakáty). Vznik prvních reklamních agentur se datuje do začátku 19. století (Vysekalová, 2007). Úplně nejdříve vznikaly v Anglii (1800) a USA (1840). U nás první reklamní instituce vznikla až v roce 1927, za období první republiky. Výrazný rozvoj reklamy zažila ČR až po sametové revoluci v roce 1989. S nástupem demokracie vznikly stovky reklamních agentur. Reklama se stala dobře organizovanou a zakládaly se instituce, které oblast marketingových komunikací zastřešily (Vysekalová, 2007). „*Patří k nim Asociace komunikačních agentur (AKA), Asociace českých reklamních agentur a marketingové komunikace (AČRA M. K.), Česká společnost pro propagaci a public relations (MOSPRA), Rada pro reklamu (RPR), Unie vydavatelů (UVDT), České sdružení pro značkové výrobky (ČSVZ) a další*“ (Tamtéž, s. 40). Mimo tištěnou, rozhlasovou, televizní aj. reklamu se s expanzí internetu objevuje i internetová forma reklamy. Na rozdíl od ostatních druhů reklam má tato jedno silné specifikum. Nezáleží pouze na jejím zpracování, ale i na tom, na jak známé a věrohodné webové stránce je umístěna. Reklama na sporadicky navštěvovaném osobním blogu bude méně účinná než reklama v předním internetovém magazínu (Tamtéž).

Televize je kritizována nejen pro velké množství reklam. Především jí odpůrci vytýkají roli šířitele násilných motivů. To přispívá k toleranci společnosti vůči násilí. Podle Suchého (2007, s. 42) „*sledování mediálního násilí vede k nápodobě agresivních vzorců chování v reálném životě.*“ Domnívám se, že v televizi je násilí prezentováno dostatečně na to, aby se to negativně projevilo ve společnosti. Televize je v tomto kontextu mnohem rizikovější než některá starší média, například rádio. Klíčovou roli zde totiž hraje promítání obrazu, resp. neverbálních projevů herců. Mimoslovní komunikace je podle

Schulze (2006) velmi účinnou metodou, jak předat publiku emoce.

Kýčovitě motivy a rychlý sled podávaných informací znemožňuje divákovi hlouběji se identifikovat s obsahem. Televize navíc produkuje obrovské kvantum informací, což přivádí diváka k apatii, prohlubuje konzumní přístup k životu a může vést až k nechuti zajímat se o okolní dění.

Vztah násilí v televizi a zvýšenou agresí u diváka nebyl dosud prokázáný, přesto se však nedoporučuje sledovat televizi nadměrně a nekontrolovaně. Je tedy zarážející, že průměrné třináctileté dítě shlédlo již přibližně 52 tisíc případů násilí (vraždy, loupeže, znásilnění) (Suchý, 2007). Oprávněné obavy vychází mimo jiné z představy, že člověk má tendenci napodobovat mediální obsah (Burton a Jiráček, 2001). Proto mnoho jednotlivců i organizací apeluje na zkrácení doby strávené před televizí, a to zejména v dětském věku. Suchý (2007) navíc nachází určitý vztah mezi šikanou a sledováním mediálního násilí. Ohroženy jsou nejen děti ve školním věku, ale již i ty v předškolním věku. Ve vážnějších případech dítě ztrácí schopnost rozlišení skutečné a mediální reality (takzvané žijí ve virtuálním světě). Schází jim empatie, jejich osobnost zaostává. Ne vždy se to projeví přímo agresivitou. Dítě může být naopak pasivní a úzkostné.

Televize, konkrétně zpravodajství má velký vliv na utváření postojů. Cílenými metodami dovedou jejich tvůrci vyvolat u člověka pozitivní, či naopak negativní emoce. To se pak u jedince projeví v hodnocení dané události či osoby (Ilowiecky a Zasepa 2003). V praxi se tohoto využívá např. při budování propracované image politiků před volbami. Média tímto způsobem ovlivňují průběh i výsledky voleb (Schulz, 2000). S nadsázkou lze říci, že o naši budoucnosti nerozhodují sami občané, ale média, skrze propracované kampaně. Pro mě je tento fakt dalším potvrzením toho, že se média významně podílejí na postoji veřejnosti k migrační krizi a vztahu k samotným uprchlíkům.

Co se týče internetu, jeho vliv zahrnuje ještě širší oblast než televize. S tím nejzřejmějším se setkáváme zejména u dětí na základních školách, kteří v důsledku zrychlující se komunikace používají počítačový slang, různé šifry či angloamerické výrazy. Zhoršuje se jim kvalita mluveného a psaného projevu, protože v dnešní době jde o co nejrychlejší a nejkratší vyjádření myšlenek (Vybíral, 2009). Například věta „není zač“ v internetové mluvě zní „nz“. Dle mého názoru se dále více se tím přibližujeme stavu, kdy spisovná čeština bude považována za otravnou a nepraktickou. Nedivila bych se, kdyby tento „digitální jazyk“ narušoval výuku českého jazyka už na prvním stupni ZŠ.

Herbert Marcuse (1991) poukazuje na zásadní vliv masových médií pro manipulaci s potřebami lidí, když tvrdí, že masová média nenápadně přizpůsobují člověka požadavkům systému, a to tím, že potlačují jeho kritické individuální myšlení a podporují integrující jednosměrné myšlení. Navzdory tomu jsem se při rozhovorech s respondenty setkala s častým apelováním na „zdravý rozum“ a můj výzkum dokládá, že respondenti ve většině případů nazírají na média kriticky.

Mnoho odborníků médiím také vytyká roli šířitele předsudků na základě tzv. mediální stereotypizace. Podle Jiráka a Köpplové (2007) média nejčastěji stereotypizují právě etnické menšiny a cizince.

Hořavová (2003, s. 24) uvádí šokující výsledky výzkumu provedeného v letech 2001 – 2002. Ten odhalil skutečnost, že až 75 % zpráv o cizincích se týká jejich kriminality. Další výzkumy přinesly poznatky, že nedostatečné vzdělání a absence multikulturní interakce přispívá ke vzniku etnických předsudků (Průcha 2010, s. 67). Ty jsou podle Šiškové (1998) pevným základem pro růst xenofobie. Navíc se domnívám, že jedinci s nízkou kvalifikací a bez multikulturních zkušeností snadněji podlehnou vlivu masových médií. A jak jsem uvedla dříve, také oni jsou zodpovědné za šíření předsudků.

Obecně mohou mít média mnoho různých vlivů. Jiráka a Köpplová (2003, str. 175) je rozděluje podle:

- **Délky trvání** – u jedince, který je vystaven mediálnímu obsahu, se mohou projevit bezprostřední reakce emocionální či fyzické povahy. Jako extrémní příklad vidím to, když po neúspěšném fotbalovém utkání divák zlostí rozbije televizor. Účinek mediálního vlivu se může proměnit až se změnou tématu. Význam masmédií však nespočívá jen v okamžitém vlivu, ale i v tom dlouhodobém, nepřímém, který mění jedincův sociální a kulturní život. Tento vliv se samozřejmě projevuje v jeho chování.
- **Míry přímosti** – zatímco přímé sledování médií nás spíše utvrzuje v pravdivosti mediálních obrazů a vyžaduje značné poznávací úsilí, nepřímé působení má vliv až s časovým odstupem a v součinnosti s dalšími faktory. Nepřímé působení masmédií je více manipulativní.
- **Míry plánovitosti** – jedná se o různé kampaně, komerční, politický a sociální marketing, politické kampaně, účinky reklam na spotřebitele a také propaganda. Nezáměrně mohou média přenášet mediální násilí na agresivní chování,

ovlivňovat míru předpojatosti apod.

- **Povahy sdělení** – média nabízejí příjemci velké množství informací, které je nemožné si zapamatovat. Tyto informace mohou být záměrné (ve zprávách) i nezáměrné, kdy se sledováním filmů dovídáme např. poznatky o cizích zemích. Účinky médií také mohou měnit, nabízet, vytvářet a formovat názory, postoje, prožívání, přesvědčení, vytvářejí vztahy k hodnotám, podporují pozitivní i negativní prostřednictvím opakovaných obsahů, které diváci přejímají za platné. Tím je formováno veřejné povědomí.
- **Úrovně působení** – vliv médií probíhá na úrovni jednotlivce (již zmíněné změny v postojích, chování apod.), na úrovni sociálních skupin (např. vznik skinheads) i na společenské úrovni, což se projevuje jako vliv na stabilitu společností a institucí.
- **Intenzity** – Média se mohou považovat za silný a mocný faktor, stejně jako za slabý a doprovodný. Vyšší intenzitu přisuzujeme negativnímu působení médií.

Jiráková a Köpplová (2003) dále hovoří o různých účincích médií, jako je například **zesilující účinek**. Podle něho přikládáme zvýšenou důležitost obsahu, jemuž věnujeme vysokou pozornost, tj. čím větší pozornost, tím vyšší důležitost. McQuail (1999) se domnívá, že publikum má tendenci přikládat exkluzivním zprávám mnohem větší význam než starším. Koresponduje to s mediálním trendem „být první“, která má v médiích dlouhodobě vysokou prioritu.

Znecitlivující účinek může divákům způsobovat necitlivost při častém a dlouhodobém vystavování násilných a sexuálních scén. Pokud poté vidí násilnou scénu ve skutečnosti, nepřikládají jí potřebný význam; opět si připadají jako pouzí diváci.

Se znecitlivujícím účinkem okrajově souvisí **účinek zpětný**, podle něhož se jedinci, kteří se ocitli v záběru kamer, chovají odlišně, když vědí, že jsou před obrovským publikem. Někteří jedinci se rozhodnou páchat trestnou činnost, pouze aby se zviditelili, vystavili popularitě. Pozornost médií pro ně slouží jako odměna a může také motivovat další potencionální pachatele. Proto je potřeba, aby média omezovala zprávy o násilných konfliktech.

Podle **potvrzujícího účinku** diváci přijmou za pravdu informaci v médiích, která potvrdí jejich dojem. Tento účinek je podle mě obzvlášť nebezpečný při formování názorů na jiné etnikum či rasu. V realitě stačí, aby se cizinec dopustil jen malého prohřešku či

neetického chování (dojem) a pozorovatelé si díky médiím snadno utvoří předsudek (potvrzení). Tento efekt je pozorovatelný i v mém výzkumu: Někteří respondenti nevěří informacím, které se neslučují s jejich názorem.

S významnými událostmi typu uprchlická krize, pro jejichž pochopení je nezbytné hluboce se zabývat danou problematikou, úzce souvisí **trivializující účinek**. Média podávají zjednodušené, zredukované informace, které jsou mnohdy ještě zastaralé, čímž docílí poněkud jednostranného pohledu, který diváci snadněji přijmou za svůj postoj.

Stejně tak **lavinový účinek** hovoří o změně postojů diváků prostřednictvím médií. Tvrdí, že dojmy recipientů vedou k falešné představě o realitě, a tato představa pak ovlivní jejich postoje a jednání ve skutečnosti. Podobný účinek Burton a Jiráková (2001) nazývají kolektivní reakce (či morální panika). Média jsou schopna vyvolat nepodložené obavy. Pakliže například vysílají zprávu demonstracích, mohly by skutečně nastat. Zpravodajství by se proto mělo méně než na násilné akty zaměřovat na utrpení obětí či líčení škod – což dle mého názoru může stimulovat společenskou solidaritu.

U **spáčského efektu** je předkládán rozdíl mezi bezprostřední negativní interpretací sdělení, kterou později přehodnotíme za pozitivní.

Jiráková a Köpplová (2003, s. 180) v závěru své publikace Média a Společnost shrnují vliv médií, který rozdělují na vliv na jednotlivce a na společnost. Při vlivu médií na jednotlivce *„mediální obsahy či samo užívání médií ovlivňují podle situace, kontextu, způsobu zpracování a rozložení uživatelů krátkodobě, nebo dlouhodobě a přímo, nebo nepřímo postoje, emoce, poznání či chování jednotlivce, a to v oblasti veřejného života a hodnocení vlastního postavení, životního stylu, zdraví, spotřeby, sexuálního života apod.“*

Vliv médií na společnost naproti tomu charakterizují následovně: *„Mediální obsahy či samo užívání médií ovlivňují ve vztahu k sociálnímu, politickému a ekonomickému kontextu, způsobu zpracování a rozložení moci zpravidla dlouhodobě a nepřímo stabilitu společnosti, schopnost jejích členů přijímat inovace a roli, postavení jednotlivých společenských institucí, a to v oblasti ekonomického, politického i kulturního života společnosti v oblasti vzdělání.“* (Jiráková, Köpplová, 2003, s. 180)

Na závěr je ale třeba dodat, že každý naložíme s obsahem mediálních sdělení různě. Záleží na naší důvěřivosti, schopnosti kritického myšlení a také chuti prověřovat, zabývat se nějakým tématem do hloubky a nečerpat pouze z jediného zdroje. Velmi

významnou by se proto měla stát mediální výchova, která zahrnuje učení se vhodnému využívání médií, jež jde ruku v ruce s kritickým přístupem. Tento způsob povede k aktivitě a také mediální gramotnosti a odolnosti vůči manipulaci.

II. Výzkumné šetření – vztah mládeže k uprchlíkům

V roce 2015 jsem pro účely studentské Sociálie realizovala předvýzkum pro tuto bakalářskou práci. Zajistila jsem si okruh šesti mladých lidí ve věku od 14 do 16 let, jimž jsem jednomu po druhém položila 10 otázek zjišťujících jak jejich vztah k různým médiím, tak i míru, nakolik si uvědomují vliv masmédií na utváření jejich názorů na uprchlickou krizi. Vzorek respondentů jsem volila záměrně, a to výběrem na základě dostupnosti. Všichni respondenti navštěvovali v době konání předvýzkumu Základní školu v Lomnici nad Popelkou.

Pro účel předvýzkumu jsem si zvolila stejné výzkumné otázky, jaké jsem následně použila pro výzkum do bakalářské práce. Jelikož od momentu předvýzkumu uplynuly téměř dva roky, pro výzkum jsem zvolila stejnou skupinu respondentů, aby mohl být viděn posun v jejich názorech. Kromě již zkoumané skupiny šesti respondentů jsem ve výzkumu přidala ještě šest dalších mladých lidí, podle jejichž názorů mohu soudit, zda se ztotožňují s postoji první zkoumané skupiny.

Výzkumné otázky znějí:

- **Zajímají se mladí lidé o uprchlickou krizi?**
- **Čerpají jejich názory na uprchlickou krizi převážně z televize?**
- **Převažuje u respondentů negativní postoj k uprchlíkům?**
- **Zaujímají kritický postoj k masovým médiím?**

Z důvodu existence předvýzkumu jsem praktickou část bakalářské práce rozdělila na dva úseky: v prvním čtenáře informuji o výsledcích předvýzkumu a v druhé části se budu podrobněji věnovat již samotnému výzkumu a rozdílům v názorech respondentů.

7 Předvýzkum

7.1 Struktura předvýzkumu

V 10 výzkumných otázkách jsem se věnovala tématu masmédií. Tázala jsem se respondentů, **jaká média sledují a proč, z jakého důvodu dané médium upřednostňují před ostatními**. Tím jsem získala přehled o míře jejich zainteresovanosti ve veřejném dění. Od této otázky se odvíjela otázka další zjišťující, **z jakých zdrojů sledují vývoj uprchlické krize**. Porovnáním otázky č. 1 s otázkou č. 3 jsem tak získala přehled, nakolik jsou respondenti uprchlickou krizí zaujati.

Následoval dotaz, **jaký mají k masmédiím vztah. Zda jim věří, anebo jsou spíše kritičtí**. Na všechny otázky odpovídali volně, bez nutnosti volit mezi nabízenými možnostmi.

V dalších několika otázkách jsem se ptala na jejich **postoje k uprchlické krizi, ke xenofobii i konkrétněji k lidem, kteří pomáhají uprchlíkům na přechodech**. Zjišťovala jsem zde, nakolik se jejich názory podobají těm vysloveným v masmédiích.

V poslední otázce jsem se jich přímo zeptala, **zda se domnívají, že jsou jejich názory ovlivněny masmédií, anebo věří v jejich subjektivitu**. Porovnáním s blokem otázek zmíněném v odstavci výše se dalo zjistit, jestli je jejich odpověď relevantní.

7.2 Interpretace předvýzkumu

Z celkového počtu šesti respondentů byli čtyři mužského pohlaví a dva pohlaví ženského. Každému jsem přidělila jiné jméno, aby nebyla možná jejich identifikace. Věk respondentů zobrazuje následující tabulka:

Tab. 1 – Věkové složení respondentů – předvýzkum

Jméno	Filip	Karina	Pavel	Lenka	Petr	Dominik
Věk	16	15	15	14	14	15

1. výzkumná otázka:

Zajímají se mladí lidé o uprchlickou krizi?

Abych zjistila odpověď na tuto výzkumnou otázku, zeptala jsem se respondentů, jaká

média obecně sledují, a následně jim položila konkrétnější otázku, z jakých zdrojů čerpají informace o uprchlické krizi. Tímto jsem docílila obrazu, nakolik se o uprchlickou krizi zajímají.

Filip sledoval převážně nezávislá alternativní média, a k obrazu o migrační krizi si navíc zjišťoval informace z blogů lidí, kteří mají s uprchlíky něco společného. Dával tedy především na názor obyčejných lidí, nikoli komercializovaných médií. Podobně na tom byla Lenka, která kombinovala čtení osobních blogů s články na serveru Novinky.cz, kde si ráda pročítala komentáře čtenářů. I ona se o uprchlickou krizi zajímala.

Pavel na otázku, jaká média obecně sleduje, odpověděl Novinky.cz, zprávy TV Prima a YouTube videa. Při zjišťování informací o uprchlické krizi se snažil kombinovat výše zmíněná masmédiá s alternativními médii, aby viděl problematiku z obou stran. I on se tedy o migrační krizi zajímal.

Dominik čerpal informace z Televizních novin na stanici Nova a občas ze serveru Novinky.cz. Stejná média uvedl i při konkrétnější otázce, z jakých zdrojů si utváří názor na uprchlickou krizi. Jak ale sám přiznával, uvedená média sledoval pouze občas u večere, anebo pokud se nudil u počítače. Jeho zaujatost uprchlickou krizí tedy nedosahovala takových hodnot jako u výše rozebraných respondentů.

Petr četl Lidové noviny a sledoval zpravodajství na Nově nebo Primě. Zmínil se mi také, že je odběratelem časopisu Lidé a země, z něhož jako jediného z výše zmíněných médií nečerpal informace o uprchlické krizi. I on byl tedy v této problematice zaujatý.

Z množiny již zmíněných respondentů se vymykala Karina, která mi sdělila, že média příliš nesleduje. Občas se u večere podívala na Televizní noviny a zbytek informací čerpala z vět pronesených ve třídě. O migrační krizi se příliš nezajímala a sama mi přiznala, že se v ní neorientuje.

Z rozhovorů tedy vyplynulo, že valná většina respondentů se o uprchlickou krizi zajímá, což mě velice překvapilo.

2. výzkumná otázka

Čerpají jejich názory na uprchlickou krizi převážně z televize?

Z odpovědí na otázku, z jakých zdrojů si vytvářejí názory na uprchlickou krizi, jsem

vypočítala, z kolika procent je těmito zdroji televize. Napřed jsem sečetla všechny zmíněné zdroje (15) a poté v kolika odpovědích se objevila televize (4). Konečný výpočet vypadal následovně:

$$(4/15)*100 = 26,6$$

Zaokrouhleně mi tedy vyšlo, že jejich názory čerpají pouze z 27 % z komerčních televizí. Moje hypotéza se potvrdila.

3. výzkumná otázka

Převažuje u respondentů negativní názor k uprchlíkům?

Odpověď na tuto výzkumnou otázku jsem zkoumala pomocí pěti dotazů:

- Jak vnímáš xenofobii? Považuješ se za xenofoba?
- Jaký máš názor na uprchlickou krizi?
- Máš tento názor k uprchlíkům bez výjimky, anebo rozlišuješ jednotlivé případy?
- Jak vnímáš lidi, kteří odjedou jako dobrovolníci pomáhat uprchlíkům na přechody? Myslíš si, že se uprchlíkům má či nemá pomáhat?
- Jaká je tvá vize budoucnosti v souvislosti s uprchlickou krizí?

Z odpovědí na tyto otázky jsem vydedukovala názory respondentů. Níže je zmíním jen v krátkosti pro účely zjištění odpovědi na výzkumnou otázku. Názory v plném znění obsahuje příloha.

Filip uprchlíky bral jako zoufalé lidi, kteří se snaží zachránit sebe a svou rodinu a zajistit jim lepší život. Jejich situaci přirovnal k roku 1968 a dodal, že kdybychom byli na jejich místě, byli bychom rádi za jakýkoli projev soudržnosti. Podle jeho názoru se může Evropa díky uprchlické krizi poučit ze svých chyb.

Podobný názor měl Pavel, který prohlásil, že hlavním důvodem k postoji českých občanů k uprchlíkům je intolerance jiného náboženství. Tak jako Filip se snažil odbourávat předsudky nejen u sebe, nýbrž i u svých spolužáků.

Lenka cítila k cizím lidem strach, který je podle jejích slov oprávněný. Na otázku, jaký má názor na uprchlickou krizi, ale odpověděla: „*Myslím si, že by k uprchlíkům měli být lidé v Evropě vřelejší a tolerantnější. Podle mě by ti lidé zůstali ve svých zemích, kdyby*

mohli. Existují samozřejmě výjimky lidí, kteří migrují jen kvůli větším výdělkům, ale to je tak všude.“ Vyjádřila také touhu, aby občané cílových zemí v budoucnu začali brát migranty jako právoplatné občany státu.

Stejně tak Petr se považoval za xenofoba. Uprchlíky bral za slabochy, kteří nejsou schopní (nebo ochotní) bojovat za svou vlast, a místo toho se přizívají na národech, které za sebe bojovaly. Byl tedy pro naprosté uzavření hranic. V souvislosti s otázkou, jak si představuje budoucnost, vyjádřil určitý příklon ke konspiračním teoriím. Evropa prý brzy přijme k uprchlíkům stejný postoj, jaký chová on.

Karina s ním v postoji k uprchlíkům souhlasila. I ona by raději viděla uprchlíky ve své zemi bojovat za mír nebo za zlepšení situace. Zároveň u ní můžeme pozorovat jasné jednostranné pozorování, kdy na otázku, zda mezi uprchlíky rozlišuje jednotlivé případy, anebo je všechny bere jako jednu masu, odpověděla: *„No, ti, kteří vyhazovali darované jídlo na cestu, mě dost naštvají.*“ Budoucnost viděla spíše pesimisticky: *„Budou chodit dál (migranti), ať se nám to líbí, nebo ne. Podle mě si budou muset ženy dávat větší pozor v parku, protože u těch muslimů člověk nikdy neví. A když o tom tak přemýšlím, z pár chlápků, kteří prodávají zbraně, se skoro přes noc stanou milionáři.*“

Dominik, který média příliš nesledoval, přiznal, že o uprchlické krizi mnoho neví, a tak se raději zdržel formulování teorií a názorů. Přiznával ale, že by na místě migrantů nejspíš udělal to samé. Vyjádřil však obavy ze zvýšeného rizika teroristických útoků a vyostření situace mezi migranty a původními obyvateli. V souvislosti s pomocí uprchlíkům na hranicích se také strachoval ze šíření cizokrajných chorob, zároveň ale dodal, že se mu tyto akce líbí a bere je za ukázkou dobré vůle. Cítil obavy z rozpadu EU, avšak z těchto obav nevinil migranty, nýbrž protichůdné názory různých zemí. K uprchlíkům nezaujímal ani pozitivní postoj, ani negativní.

Dotazovaní se tedy dají rozdělit na dva tábory, tak jako celá společnost: první tábor s uprchlíky sympatizuje a rád by jim pomohl se začlenit, druhý tábor je naopak odsuzuje a přeje si, aby do našich zemí nikdo cizí neměl přístup. Pro rekapitulaci postojů respondentů k uprchlické krizi, a současně pro potřeby budoucího srovnání s novým výzkumem, přikládám zjednodušenou tabulku:

Tab. 2 – Shrnutí postojů – předvýzkum

Jméno	Filip	Karina	Pavel	Lenka	Petr	Dominik
Vztah k uprchlíkům (+ kladný; - záporný)	+	-	+	+	-	0

4. výzkumná otázka

Zaujímají kritický postoj k masovým médiím?

Na tuto výzkumnou otázku respondenti odpovídali někdy hned několikrát, abych získala jejich přesný názor. Dotazy, které tuto výzkumnou otázku zkoumaly, zněly následovně:

- Proč sleduješ zrovna tato média?
- Jaký máš k médiím vztah? Co ti přinášejí? Věříš jim, anebo jsi spíše kritický/á?
- Myslíš si, že je tvůj názor čistě subjektivní, anebo si jsi vědom vlivu masmédií?
- Z jakých zdrojů si utváříš názory na uprchlickou krizi? Máš pocit, že média výrazně ovlivňují tvé postoje k danému problému?

Filip, který již dříve odpověděl, že sleduje především alternativní média, prohlásil: „Myslím si, že se alternativní média nedají považovat za masmédia, protože je příliš lidí nechte. Můj názor tedy není příliš subjektivní, ale neovlivňují ho masmédia.“ Nejvíce ho ovlivňují názory lidí, kteří se s uprchlíky setkali a předávají své zážitky ostatním prostřednictvím blogů. Dodává, že masmédiím nevěří, protože podávají lidem zkreslené informace, jež jsou často příliš obecné a jednostranné.

Pavel a Lenka se při sledování masmédií snažili myslet kriticky a vytvářet si svůj osobní názor. Jak ale přiznali, ten je na masmédiích založen.

Karina se otázkami ovlivnění příliš nezajímala. Ačkoli si byla vědoma, že média ovlivňují její názor, nijak se tím netrápila. „*Jsou i horší věci,*“ podotkla, a nakonec s úsměvem dodala: „*Cítím k nim (zprávám) stejné pocity jako ke kdejakému filmu..., prostě televize. Občas jsou taky dobrým zdrojem humoru; pobaví, i když to možná ani nebylo cílem. A když by mě zmanipulovaly, k čemu by jim to bylo? Nejsem žádný voják.*

Přinášejí mi relax – a sauně taky nemusíš věřit, že má 60 stupňů, a je ti to jedno.“

Petr obezřetně sledoval více médií, aby viděl pohledy z různých stran. Při sledování zpráv se snažil zapojovat svůj selský rozum, který si navíc ještě obrušoval čtením veřejných diskuzí. Ty také podle jeho mínění ovlivňovaly jeho postoje nejvíce, vliv médií ale přesto nepopíral.

Dominik, který sledoval média jen kvůli odreagování, na otázku, jestli médiím věří, zamyšleně odpověděl: *„V tomhle pořád nějak nemám jasno a je pro mě velmi složité si na to udělat názor, ale samozřejmě médiím nevěřím bezvýhradně.“* Podle Dominikova názoru média jeho postoje ovlivňují jen zpola; tvrdil, že se o informacích, které se k němu donesou, snaží přemýšlet.

Kromě Filipa, který nepovažuje alternativní média za masmédia, si byli určitého ovlivnění vědomi všichni. Překvapilo mě, že se většina respondentů (s výjimkou Kariny) snažila o podaných informacích kriticky přemýšlet.

8 Výzkum

O necelé dva roky později jsem zopakovala výzkum se stejnými respondenty, a navíc ještě s šesti dalšími lidmi ze stejné věkové kategorie (15 – 17 let). Nejprve se budu věnovat názorovému srovnání již zmíněných respondentů a později budu jejich nové názory konfrontovat s respondenty, kteří byli do výzkumu zapojeni poprvé.

8.1 Interpretace výzkumu

Pro ujistění dodávám, že výzkumné otázky znějí stejně jako v předvýzkumu, tedy:

- **Zajímají se mladí lidé o uprchlickou krizi?**
- **Čerpají jejich názory na uprchlickou krizi převážně z televize?**
- **Převažuje u respondentů negativní názor k uprchlíkům?**
- **Zaujímají kritický postoj k masovým médiím?**

Zatímco všichni respondenti v době konání předvýzkumu navštěvovali Základní školu v Lomnici nad Popelkou, nyní již každý studuje na jiné střední škole. Protože obor školy může hrát roli ve formování jejich názorů, považuji za důležité jej zde v obecné rovině sdělit. Zestručněný obor studia spolu s věkovým složením první šestice respondentů zobrazuje následující tabulka:

Tab. 3 – Věkové složení respondentů a obor studia – výzkum

Jméno	Filip	Karina	Pavel	Lenka	Petr	Dominik
Věk	17	17	17	16	16	17
Škola	Gymnázium	SOU gastronomie	SOU technické	SOŠ sociální	Průmyslová škola	Obchodní akademie

1. výzkumná otázka:

Zajímají se mladí lidé o uprchlickou krizi?

Z předvýzkumu vyplynulo, že se většina respondentů o uprchlickou krizi zajímá, konkrétně se jednalo o Filipa, Lenku, Pavla a Petra. Jak je tomu ale o dva roky později?

Filip i nadále sleduje alternativní média, nově si však zjišťuje informace i z odborných

knih, kde se dočítá o kořenech migrace a hospodářské situaci zemí, mezi něž patří i ty, z nichž lidé migrují. Protože se o uprchlickou krizi v porovnání s ostatními respondenty velmi zajímá, čerpá o ní informace i z osobních blogů lidí, kteří s uprchlíky pracují. Svou budoucnost vidí buď v provozovateli alternativního média, anebo ve sféře zahraniční politiky, proto považuje za nutné mít dobrý všeobecný rozhled. Stejně tak Lenka i nadále pročítá osobní blogy a články na Novinkách.cz a oproti dřívějšímu přidala na seznam svých oblíbených stanic HBO a kanál National Geographic. Hlavní zdroje pro čerpání informací o uprchlické krizi se však shodují s informacemi zjištěnými v předvýzkumu.

Stejně tak u Pavla zůstávají informace stejné. Sleduje zprávy na Primě, YouTube videa a případně TV Barrandov. Pokud se ale objeví reportáž, která ho zaujme, hledá si o daném tématu (vč. uprchlické krize) další informace především v alternativních zdrojích. Vysvětluje: „*Jejich jednoduchý vzhled na mě působí seriózněji než stránky Novy nebo Primy, které vypadají jako nápisy na pouti.*“

Dominik, který dříve používal média pouze jako zvukovou kulisu (např. u večere), se začal o dění ve světě mnohem více zajímat možná proto, že to po nich požadují ve škole. Sleduje stanici ČT 24, a to jak na televizi, tak i na internetu, dále Primu ZOOM, a pokud ho zaujme titulek, pak i server Novinky.cz. Ze stejných zdrojů si také utváří názor na uprchlickou krizi, avšak jak trefně vystihuje, média se uprchlíky zabývají pouze v minimální míře. Proto v již zmíněných médiích sleduje zejména ekonomická a politická témata.

Petr i nadále čte Lidové noviny, a zatímco dříve nerozlišoval mezi Novou a Primou, nyní se již kompletně přeorientoval na Primu. Dále sleduje YouTube videa a z nich jako z jediného zdroje nečerpá informace o uprchlické krizi. Dodává, že pokud ho v souvislosti s uprchlíky zaujme nějaký článek na Seznamu, také si jej přečte.

Tak jako u předvýzkumu se i nadále od většiny odlišuje Karina, která svůj postoj k uprchlické krizi vystupňovala natolik, že ji absolutně nezajímá. „*Dřív jsem jedla s rodiči v obýváku,*“ říká, „*takže tam běžela Nova nebo něco na ten způsob, ale teď si беру jídlo do pokoje, takže pokud na mě na Seznamu nevybafne nějaký zajímavý titulek, dá se říct, že média nesleduju vůbec.*“

Kromě Kariny se i nadále všichni o uprchlickou krizi zajímají, ačkoli z odpovědí jako celku vyplynulo, že jejich zájem zpravidla nedosahuje takových hodnot jako v období předvýzkumu. Za tento jev, jak většina respondentů sama vysvětluje, jsou do značné

míry zodpovědná média, která o problému neinformují tolik jako dříve, neboť došlo ke snížení počtu migrantů (ESI, s. 22, 2017).

2. výzkumná otázka

Čerpají jejich názory na uprchlickou krizi převážně z televize?

Na tuto otázku jsem zjišťovala odpověď již dříve použitým způsobem, tedy pomocí vzorce *televize / všechny zmíněné zdroje * 100*. Doplnuji, že všechny tyto údaje jsem sbírala z odpovědí na otázku, z jakých zdrojů si respondenti utvářejí názor na uprchlickou krizi. Konečný výpočet vypadal následovně:

$$(3/14)*100 = 21,4$$

Jejich názory po zaokrouhlení čerpají pouze z 21 % z televize, což je o více než 5 % méně než před dvěma lety, což jasně dokazuje stále sílící vliv internetu.

3. výzkumná otázka

Převažuje u respondentů negativní názor k uprchlíkům?

Filip sám tvrdí, že se jeho názor od minule nezměnil, což dosvědčují i jeho odpovědi. I nadále bere uprchlíky pozitivně a chce jim pomoci. Uvědomuje si, jak musejí trpět a rád by viděl jejich země v lepším stavu, aby lidé nemuseli utíkat. Jak v závěru rozhovoru dodává, je přesvědčený, že dokud se situace v jejich zemích nestabilizuje, bude migrace ve větší či menší míře setrvávat, a to v závislosti na tom, co se zrovna v té které zemi bude odehrávat.

Lenka, která studuje školu se sociálním zaměřením, se díky praxi s cizinci změnila a už se nepovažuje za xenofoba. Stejně jako dříve apeluje na lidi, aby byli k uprchlíkům tolerantnější a snažili se je pochopit. „*Ale teď už tolik nechodí,*“ dodává, „*a to je dobře. Vždycky je lepší, když zůstanou ve své zemi a pokouší se ji napravit.*“ Při dotazu, jak si představuje budoucnost v souvislosti s uprchlickou krizí, se zamýšlí, zda se dá tento problém ještě nazývat krizí.

Pavel na Lenku v názoru na uprchlickou krizi navazuje, říká, že si migranti určitě prošli peklem, a tak bychom je měli podporovat, pomáhat jim. Na otázku, jak vnímá dobrovolníky, kteří uprchlíkům pomáhají na hranicích, nadšeně odpověděl: „*Oni ještě*

jezdí? Super! Rád bych se k nim někdy přidal nejen proto, abych uprchlíkům pomohl, ale abych zažil, co se děje, na vlastní kůži.“ Jeho názory na tuto problematiku se za dva roky v podstatě nezměnily.

Oproti němu Karina, která média nesleduje, názorově přitvrdila. Zatímco dříve v rozhovoru zmínila, že jí je uprchlíků líto, nyní tvrdí, že by jim na hranicích vůbec nepomáhala. Tento názor obhajuje následovně: *„Myslím si, že když se jednou rozhodli odejít, tak to vzali se vším všudy. Museli čekat, že je nebudeme vítat s otevřenou náručí, ne? Člověk by řekl, že se s tím poperou, ale oni místo toho začnou bulet.“* Strach z cizinců jí zůstal, tentokrát však rozlišuje mezi těmi, kteří vypadají k nerozeznání od Čechů, a cizinci na první pohled fyzicky odlišnými. Zatímco s první zmíněnou skupinou by jí nedělalo problém dát se do řeči, pakliže by jí byli sympatičtí, druhá skupina v ní vyvolává napětí. Tento názor se vyskytuje i u Dominika a také u respondentů ze skupiny nových šesti.

Stejně tak Petr se považuje za xenofoba, ačkoli již v ne tak silné míře jako před dvěma lety. Zatímco v rozhovoru pro předvýzkum sám sebe jednoznačně řadí ke xenofobům, u druhého rozhovoru řekl: *„Myslím, že xenofob trochu jsem.“* Dokonce i jeho názor na uprchlickou krizi dospěl k jisté změně. Ačkoli stále tvrdí, že se jedná o příživníky, kteří místo bojování o svou vlast raději utečou, nově zdůrazňuje kulturní aspekt problému. Tvrdí, že se svou kulturou do té naší nemohou zapadnout, a logicky z toho tak vznikají problémy. Nově se také staví pozitivně k migrantům, kteří se rychle přizpůsobí a pomáhají ekonomice své nové země – ačkoli se podle něho jedná jen o 0,1 procento z celkového počtu.

I Dominik se změnil. Zatímco se dříve kvůli nízké informovanosti zdržoval formulování teorií a názorů, nyní již sleduje média ve větší míře. Důvodem je jak jeho osobní zájem, tak i povinnost vůči škole. Jeho názor na uprchlickou krizi tak prodělal změnu, ovšem nikoli k lepšímu. Přiklání se k Petrovi, když hovoří o přílišné kulturní odlišnosti migrantů. Zároveň ale vyjadřuje příklon k těm, jež prchají ze země kvůli náboženské nebo politické perzekuci. Přesto ale tvrdí, že by raději měli utéct do země, v níž by se snadněji adaptovali. Jeho strach ze zavlečení cizích chorob nadále přetrvává, ovšem zatímco dříve považoval pomoc uprchlíkům na hranicích za ukázkou dobré vůle a bral ji pozitivně, nyní ji spíše odsuzuje. *„Pokud bych jim už pomáhal, pak až v zemi, ve které se usadí, a snažil bych se, aby se sžili s novou kulturou,“* dodává.

Jak je patrné, někteří respondenti dospěli k podstatným názorovým změnám. Pro ujasnění a lepší přehled přikládám následující tabulku, kde je možno vidět, u koho došlo k zásadnímu posunu ve vnímání uprchlické krize:

Tab. 4 – Posun v názorech – výzkum

	Rok	Filip	Karina	Pavel	Lenka	Petr	Dominik
Vztah k uprchlíkům (+ kladný; - záporný)	2015	+	-	+	+	-	0
	2017	+	-	+	+	-	-

4. výzkumná otázka

Zaujímají kritický postoj k masovým médiím?

Filip dříve tvrdil, že alternativní média, která sleduje, nepovažuje za masmédia. Nyní již hovoří jinak: „*Samozřejmě i méně populární média nebo internetové stránky předkládají svou verzi pravdy. Nemůžu jim tedy věřit ze sta procent, v současnosti zastávám názor, že nejlepší je se o dané věci přesvědčit na vlastní kůži.*“ Domnívá se však, že u něho k velkému ovlivnění médií nedochází. Jeho tvrzení „*obecně mi je uprchlíků a lidí, kteří trpí, líto, a média, která sleduji, ten pocit akorát posilují*“ odkazuje k potvrzujícímu účinku médií, který jsem zmiňovala v teoretické části práce.

Zatímco Lenka dříve připouštěla jisté ovlivnění masmédií, nyní tvrdí, že ji spíše než média ovlivňují obyčejní lidé, kteří mají s uprchlickou krizí zkušenosti. Sleduje například stránku Člověka v tísní či blogy lidí, kteří s uprchlíky pracují.

Tak jako Lenka, i Petr se ztotožňuje s tvrzením, že ho více než média ovlivňují lidé, například komentátoři článků na serveru Novinky.cz a kamarádi. Ovlivnění masmédií však nepopírá, ovšem připouští pouze minimální míru. Tvrdí, že používá zdravý rozum. Jeho názor na ovlivnění masmédií se od prvního rozhovoru nezměnil.

Pavel je i nadále při sledování médií obezřetný a stejně jako Petr používá selský rozum, avšak míra sledování televizních zpráv se u něho snížila. Většinou se dívá na YouTube videa, která nemají s uprchlickou krizí či aktuálním děním nic společného. Na otázku, z jakých zdrojů si utváří názor na uprchlickou krizi, ale odpovídá: „*Občas se objeví*

nějaká reportáž v televizi, a ta mě pak většinou zaujme natolik, že se o tom chci dozvědět víc. Pátrám na internetu a většinou volím takové ty netradiční stránky. Jejich jednoduchý vzhled na mě působí seriózněji než stránky Novy nebo Primy, které vypadají jako nápisy na pouti. Tahle média potom dozajista ovlivňují mé názory, ale jak jsem řekl, používám zdravý rozum.“

Karina, která média sleduje ještě méně než při prvním rozhovoru, na otázku ovlivnění odpovídá: *„Když se nad tím zapřemýšlím, možná za můj současný postoj může nějaká dávná reportáž z Televizních novin. Přece jenom jsem je dřív sledovala, takže možné to je.“* Při předvýzkumu se ovlivněním médií jednoduše nezajímala.

Dominik, který dříve bral média za prostředek odreagování, a protože mu chyběly informace, zdržoval se formulování názorů, se změnil nejvíce z výše uvedených šesti respondentů. Začal média více sledovat, avšak soustředí se na politiku a ekonomická témata. Zatímco u reportáží o politice se má na pozoru, ekonomickým tématům podávaným médií věří. I jeho názor na ovlivnění masmédií v souvislosti s uprchlickou krizí vypadá jinak. Zatímco dříve tvrdil, že se o informacích snaží přemýšlet, nyní odpovídá: *„Je všeobecně známo, řekl bych, že média ovlivňují, co si lidé myslí. A protože nejsem stroj, musí mě zákonitě ovlivňovat taky. U sociálních témat to moc neřeším, ale co se týče politiky, hledám si informace z jiných zdrojů a baví mě přicházet na kloub novým objevům.“*

Z rozhovoru s respondenty tedy vyplynulo, že si všichni uvědomují určitou míru ovlivnění masmédií. Zaujal mě však jejich častý důraz na neoficiální zprávy (např. z již zmíněných blogů, alternativních médií či stránek humanitárních organizací), který svědčí o snaze dopátrat se co možná nejpravdivějšího obrazu skutečnosti. Míra těchto snah od minule vzrostla.

8.2 Srovnání s novými respondenty

Nyní stručně vystihnu charakter skupiny šesti respondentů, kteří se do výzkumu zapojili poprvé, a porovnáám je s charakterem dříve sledované skupiny. Stejně jako první skupina respondentů, i tito byli vybráni záměrně, a to výběrem na základě dostupnosti. Napřed předkládám tabulku s identifikačními jmény nových respondentů, jejich věkem a školou, kterou navštěvují:

Tab. 5 – Charakteristika 2. skupiny respondentů – výzkum

Jméno	Lukáš	Lucie	Aneta	Anna	Denis	Martina
Věk	16	15	17	17	17	15
Škola	Lesnické učiliště	Gymnázium	Gymnázium	SOŠ zdravotní	Stavební učiliště	Gymnázium

1. výzkumná otázka:

Zajímají se mladí lidé o uprchlickou krizi?

Zatímco déle sledovaná skupina respondentů (kromě Kariny) vykazuje stálý, avšak nyní již ne tak silný zájem o uprchlickou krizi, další skupina v tomto tématu takový zájem nevidí.

Nejvíce se z této skupiny o uprchlickou krizi zajímají Martina s Anetou. Aneta čerpá informace z mnoha zdrojů, a konkrétně informace o uprchlících nalézá na internetovém zpravodajském serveru Aktuálně.cz. Ty následně ověřuje na serveru Vimeo, kde se dívá především na příběhy jednotlivých uprchlíků. Martina na rozdíl od ní sleduje zahraniční zpravodajské servery.

Do další skupiny řadím Lukáše, Annu a Denise, kteří se o uprchlickou krizi buď dříve zajímali a nyní už jejich zájem ustoupil, anebo jejich vztah k uprchlické krizi (konkrétně u Denise) pramení z nepřilíš častého sledování zpráv.

Tak jako u první sledované skupiny Karina, zde vyčnívá Lucie, která přímo tvrdí, že se o uprchlickou krizi nezajímá. Podle ní „*spíš kluci tohle řeší (jako třeba politiku) a holky se zajímají o jiné věci.*“ Televizi a počítač používá ke sledování seriálů nebo YouTube videí.

Rozdíl mezi první a druhou sledovanou skupinou je tedy zřejmý, ačkoli ustupující zájem diváků o tuto problematiku se dal v souvislosti s nízkým zájmem médií předpovídat. Přesto vidím u první skupiny silnější zaujetí uprchlickou krizí, včetně rozsáhlejší baterie sledovaných médií.

2. výzkumná otázka

Čerpají jejich názory na uprchlickou krizi převážně z televize?

Při druhém rozhovoru vyplynulo, že si první šestice respondentů utváří názor na uprchlickou krizi z televize jen z 21,4 procent z televize. U druhé skupiny mi vyšlo ještě nižší číslo, a to 15,4 %. Konkrétní výpočet vypadal následovně:

$$(2/13)*100 = 15,4$$

V tomto bodě se tedy od sebe skupiny respondentů příliš neliší, u obou je jasně patrný příklon k internetovým zdrojům.

3. výzkumná otázka

Převažuje u respondentů negativní názor k uprchlíkům?

U Lukáše a Denise, kteří uprchlickou krizi příliš nesledují, se objevují rozporuplné názory. Lukášovi obecně uprchlíci vadí, tak jako cizinci celkově (vyjma Vietnamců), se kterými má negativní zkušenosti. Navzdory tomuto tvrzení ale říká, že to mají těžké a na jejich místě by se zřejmě zachoval stejně – utekl.

Denisovi vadí pouze ti uprchlíci, kteří „*nic nedělají a jenom fňukají.*“ Naopak s pracujícími je schopen vyjít úplně stejně jako s Čechy, což potvrzuje jeho přátelství s Romy a Ukrajinci.

Oproti nim Anna, která již uprchlickou krizi také příliš nesleduje, k uprchlíkům zaujímá pozitivní postoj, který ale občas nabourávají negativní zprávy v médiích. „*Například ti, co vyhazovali jídlo, nebo když někoho zabijí nebo znásilní,*“ dává příklad. „*Potom mám s uprchlíky chvíli problém, než si uvědomím, že i mezi Čechy jsou takové svine.*“

Aneta, která patří mezi respondenty s vyšším zájmem v uprchlické krizi, dokonce bere uprchlíky za přínos, neboť mohou začít podnikat a produkovat další pracovní místa.

Oproti ní Martina vyjadřuje jasně negativní postoj, který souvisí s xenofobií. Bojí se lidí jiné barvy pleti. Říká: „*Lidé z civilizovaných zemí, jako je Amerika, Německo a tak, mi nevadí, ale jakmile mají jinou barvu pleti, mám se na pozoru. Jasně, je to předsudek a vím, že třeba Japonci jsou dost vyspělý národ, ale nějak si nemůžu pomoci.*“

Ve druhé skupině respondentů se na rozdíl od té první často vyskytují jedinci s nejasným či rozporuplným názorem k uprchlíkům. Pokud však tyto jedince vynechám a podívám

se pouze na respondenty s jasným názorem, je zde vidět jistá podobnost obou skupin. Ve druhé skupině převažují kladné postoje 2:1, což se statisticky stejné rozložení jako u první skupiny v roce 2015, které činilo poměr 3:2 ve prospěch pozitivních názorů. V roce 2017 se poměr první sledované skupiny změnil na rovnocenných 3:3, avšak i přesto, přihlédneme-li k rozporuplným názorům ve druhé skupině, můžeme označit postoje obou skupin za podobné.

Tab. 6 – Vztah k uprchlíkům, 2. skupina – výzkum

Jméno	Lukáš	Lucie	Aneta	Anna	Denis	Martina
Vztah k uprchlíkům (+ kladný; - záporný; 0 – nejasný)	0	žádný	+	+	0	-

4. výzkumná otázka

Zaujímají kritický postoj k masovým médiím?

V tomto bodě se názory sledovaných skupin rozcházejí. Zatímco všichni z první skupiny respondentů připouštějí ovlivnění jejich názorů masmédií, a proto často inklinují spíše k alternativním zdrojům, anebo sledují více druhů médií, nemalá část respondentů z druhé skupiny k médiím nezaujímá kritický postoj.

Konkrétně se jedná o Lucii a Annu. U Lucie, která se o uprchlickou krizi a celkově dění ve světě nezajímá, jde o přirozený jev pramenící z faktu, že televizní zpravodajství nesleduje. Aneta se však o toto téma dříve zajímala, místo ovlivnění masmédií ovšem hovoří o ovlivnění rodiči. K médiím říká: „*Myslím si, že mě moc neovlivňují, protože to bych musela uprchlíky nesnášet.*“

Ani Lukáš zprávy příliš nesleduje, pouze někdy u jídla. Přesto zaujímá jasně kritický postoj k TV Nova, který vyjadřuje následovně: „*Zrovna Nově nevěřím absolutně nic a nesnáším, když se ve škole mluví o tom, co bylo ve zprávách (těch na Nově).*“

Podle Anety média vždy vidí nejhorší variantu, proto je k nim kritická, o získaných informacích přemýšlí a ověřuje si je prostřednictvím jiných zdrojů.

Denis o ovlivnění masmédií příliš nepřemýšlí, ale připouští je. „*Když na ně (uprchlíky)*

mám stejný názor jako televize, asi to neznám, že jsem stejně chytrý (smích).“

Martina přikládá největší podíl ovlivnění rodičům a kamarádům, kteří zaujmají stejné nebo podobné xenofobní postoje jako ona. Pakliže v médiích slyší zprávu, která se s jejím názorem ztotožňuje, přijme ji, opak zamítne.

9 Závěr výzkumné části

Organizace tohoto výzkumu i jeho samotné provádění mě velmi obohatilo. Respondenti byli veskrze příjemní, ochotní a byla s nimi zábava.

Překvapilo mě, že se většina z nich o uprchlickou krizi zajímá, a to i dnes, kdy ustupuje do pozadí. Stejně tak mě překvapil i kritický postoj (zejména první skupiny respondentů) k masmédiím a jejich příklon k alternativním médiím či slon informace ověřovat, což mi na jejich věk 15 – 17 let přijde velmi vyspělé. Vystávají tak otázky pro další možná zkoumání, například co nebo kdo je za jejich postoj zodpovědný. Ovlivnila je natolik mediální výchova? Nebo snad ke kritickému postoji dospěli sami po odhalení rozporuplných skutečností ve světě komercializovaných informací? Anebo je možné přičítat určitý vliv dnes tak populárním YouTuberům?

Stejně tak není možno přehlédnout jejich v převaze kladný vztah k uprchlíkům. Domnívala jsem se, že rozložení jejich názorů bude korelovat se statistikami, které jasně hovoří o negativních názorech v populaci (Centrum pro výzkum veřejného mínění, 2016). I zde se vynořuje několik otázek, zejména zda jejich názor ve velkém ovlivní škola, kterou studují, či jestli je možné dokázat souvislost mezi názorem na uprchlickou krizi a počtem sledovaných médií.

Navíc mě výsledky výzkumu příjemně překvapily a musím zde vyjádřit obdiv vůči některých respondentů i jejich hlubokému zaujetí. Pakliže se právě dospívající generace nenechává strhnout proudem komerčních zpráv a buduje si spíše vlastní cestu prostřednictvím kritického přemýšlení, je zde naděje, že informace nebudou chybně interpretovány.

Závěr

V této práci jsem se pokoušela shrnout, jakým způsobem a jakou mírou mohou média ovlivňovat postoje lidí. Jako cílovou skupinu jsem si vybrala mladé lidi ve věku 14 – 17 let, později mladistvé, kterým věnuji v teoretické části zvláštní pozornost.

Vliv médií jsem se pokusila demonstrovat na dříve velmi medializované uprchlické krizi. V teoretické části jsem se zabývala tím, jak média tvoří a přetvářejí realitu. Zkoumala jsem společnost jako konkrétní realitu a nastínila jsem, jakou roli v ní hraje mediální realita. Ukázala jsem příklady symboliky v komunikaci a popsala proces tvorby vztahu k jinému, opět s důrazem na vliv médií.

Text jsem se snažila psát snadno interpretovatelným jazykem a definovala jsem pouze nezbytné pojmy. Stejně tak jsem se zaměřila i na historii a souvislosti masové komunikace, kde jsem převážně čerpala s McQuailovy publikace Úvod do teorie masové komunikace. V závěru teoretické části jsem nemohla opomenout otázku významu médií ve společnosti a klíčové téma vliv médií. Poukázala jsem na nebezpečí médií v souvislosti s předsudky, xenofobií a šířením agresivity.

Téma masové komunikace je však velmi komplexní a je nemožné se jím zabývat v celém rozsahu. Ve své práci jsem se proto snažila soustředit jen na ty aspekty, které mohou být užitečné pro pochopení této problematiky.

Mnozí lidé si nedokáží představit, že realita prezentovaná médií nemusí odpovídat skutečnosti. Tím více mě potěšily výsledky výzkumu poukazující na část mladé generace, která již nad obsahem mediálních sdělení kriticky přemýšlí. Právě schopnost klást si otázky považují dnes za velmi důležitou. A domnívám se, že s přibývajícím vlivem médií bude nabývat čím dál většího významu.

„Nevěřte všemu, co se vám k věření předkládá: Zkoumejte vše a přesvědčujte se o všem sami!“

Jan Amos Komenský

Seznam použitých zdrojů

- ALLPORT, Gordon Willard. *O povaze předsudků*. 1. vyd. Praha: Prostor, 2004, 574 s. ISBN 80-726-0125-3.
- BERGER, Peter Ludwig a LUCKMANN, Thomas. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. 185 s. ISBN 80-85959-46-1.
- BURTON, Graeme a JIRÁK, Jan. *Úvod do studia médií*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2001. 391 s. Studium. ISBN 80-85947-67-6.
- GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. 1. vyd. Praha: Argo, 1999. 595 s. ISBN 80-7203-124-4.
- HARTL, Pavel. *Stručný psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004, 311 s. ISBN 80-7178-803-1.
- HOŘAVOVÁ, Barbora. *Nečitelní cizinci: jak se (ne)píše o cizincích v českém tisku*. Praha: Multikulturní centrum, 2003. 94 s. ISBN:80-239-1137-6.
- ŁOWIECKI, Maciej a ZASĘPA, Tadeusz. *Moc a nemoc médií*. 1. vyd. Bratislava: Veda, 2003. 183 s. ISBN 80-224-0740-2.
- JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. *Masová média*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. 413 s. ISBN 978-80-7367-466-3.
- JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. *Média a společnost*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 207 s. ISBN 80-7178-697-7.
- JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. *Média a společnost*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. 207 s. ISBN 978-80-7367-287-4.
- KUNCZIK, Michael. *Základy masové komunikace*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1995. 307 s. ISBN 80-7184-134-X.
- MARCUSE, Herbert. *Jednorozměrný člověk – studie o ideologii rozvinuté industriální společnosti*. 1. vyd. Praha 1991, s. 34. ISBN 28-062-91.
- MAŘÍKOVÁ, Hana, PETRUSEK, Miloslav a VODÁKOVÁ, Alena. *Velký sociologický slovník: I. svazek, A-O*. Praha: Karolinum, 1996. 747 s. ISBN 80-7184-164-1.
- MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. 448 s. ISBN 80-7178-200-9.

- MUSIL, Josef. *Komunikace v informační společnosti*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2007. 144 s. ISBN 978-80-86723-39-6.
- NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. 2. vyd. Praha: Academia, 2009. 620 s. ISBN 978-80-200-1680-5.
- NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. 1. vyd. Praha: Academia, 1999. 287 s. ISBN 80-2000-6907.
- PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie: sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů*. 3. vyd. Praha: Portál, 2010. 220 s. ISBN 978-80-7367-709-1.
- PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele*. 1. vyd. Praha: Triton, 2006. 263 s. ISBN 80-7254-866-2.
- RAMONET, Ignacio. *Tyranie médií*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2003. 226 s. Myšlenky; sv. 11. ISBN 80-204-1037-6.
- REJZEK, Jiří. *Český etymologický slovník*. 1. vyd. Voznice: Leda, 2001. 752 s. ISBN 80-85927-85-3.
- ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme - jde o to jak: dějiny, současná situace, kořeny problémů, naděje společné budoucnosti*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. 143 s. ISBN 80-7178-250-5.
- SUCHÝ, Adam. *Mediální zlo-mýty a realita*. 1. vyd. Praha: Triton, 2007. 168 s. ISBN 978-80-7254-926-9
- ŠÍŠKOVÁ, Tatjana. *Menšiny a migranti v České republice*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. 188 s. ISBN 80-7178-648-9.
- ŠÍŠKOVÁ, Tatjana. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. 203 s. ISBN 80-7178-285-8.
- VYBÍRAL, Zbyněk. *Psychologie komunikace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009. 319 s. ISBN 978-80-7367-387-1.
- VYSEKALOVÁ, Jitka a kolektiv. *Psychologie reklamy: nové trendy a poznatky*. 3. vyd. Praha: Grada, 2007. 294 s. ISBN 978-80-247-2196-5.

Internetové zdroje

Centrum pro výzkum veřejného mínění. *Postoj české veřejnosti k přijímání uprchlíků*, 2016 [online]. Sociologický ústav AV ČR, 2016 [cit. 11. 3. 2017]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7504/f3/pml60215.pdf

f

Český statistický úřad [1]. *Vývoj počtu cizinců v ČR v letech 2004 - 2015 (stav k 31. 12.)*, 2015 [online] [cit. 12. 3. 2017]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/11292/41862280/c01R01_2015.pdf/48b91796-0832-4b4a-b5fb-92e23937a9e5?version=1.0

Český statistický úřad [2]. *Cizinci v ČR podle státního občanství 1994 - 2015 (stav k 31. 12.)*, 2015 [online] [cit. 12. 3. 2017]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/11292/44321488/c01R04_2015.xlsx/d21d1384-0b76-4da7-a596-b85ae0f58696?version=1.0

Český statistický úřad [3]. *Čas strávený na internetu jednotlivci v České republice pro soukromé účely*, 2016 [online] [cit. 12. 3. 2017]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/33117171/0620041631+.pdf/07bd6b0c-40be-4845-a633-24918df80e8a?version=1.0>

ESI. *The refugee crisis through statistics: a compilation for politicians, journalists and other concerned citizens*, 2017 [online] [cit. 2. 4. 2017]. Dostupné z: <http://www.esiweb.org/pdf/ESI%20-%20The%20refugee%20crisis%20through%20statistics%20-%2030%20Jan%202017.pdf>

IOM. *Výkladový slovník migrační terminologie*, 2012 [online] [cit. 5. 4. 2017]. Dostupné z: http://www.iom.cz/files/Vykladovy_slovník_migracni_terminologie_IOM.PDF

LSE. *Online šetření EU Kids: klíčová zjištění*, 2011 [online] [cit. 26. 3. 2017]. Dostupné z: [http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20II%20\(2009-11\)/EUKidsExecSummary/CzechExecSum.pdf](http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20II%20(2009-11)/EUKidsExecSummary/CzechExecSum.pdf)

Seznam tabulek

Tabulka 1: Věkové složení respondentů – předvýzkum.....	48
Tabulka 2: Shrnutí postojů – předvýzkum.....	51
Tabulka 3: Věkové složení respondentů a obor studia – výzkum.....	54
Tabulka 4: Posun v názorech – výzkum.....	58
Tabulka 5: Charakteristika 2. skupiny respondentů – výzkum.....	60
Tabulka 6: Vztah k uprchlíkům, 2. skupina – výzkum.....	62

Přílohy

Příloha 1 – Zápis rozhovorů – předvýzkum

Rozhovor č. 1: Filip

Jaká média sleduješ?

Sleduji nezávislá alternativní média.

Proč? (jaké programy, pořady preferuješ?)

Masmédiím se nedá věřit. Informace pro širokou veřejnost jsou podávány příliš obecně a jednostranně. Často je to zkreslené.

Jaký máš k médiím vztah? Co ti přinášejí? Věříš jim, anebo jsi spíše kritický/á?

Chci být v obraze, proto je sleduji. Díky tomu, že jich sleduji více, mi přinášejí poměrně objektivní pohled na situaci ve světě. Co se týče hodnověrnosti, věřím alternativním médiím, ne komercializovaným kanálům, jako je televize Nova.

Jak vnímáš xenofobii? Považuješ se za xenofoba?

Xenofobii považuji za negativní jev každé společnosti. Sám se snažím nebýt xenofobní a snažím se k tomu nabudit i ostatní.

Jaký máš názor na uprchlickou krizi?

Uprchlická krize je nevyhnutelná kvůli situaci v zemích, ze kterých k nám uprchlíci přicházejí. Vždyť my jsme v roce 1968 také prchali, a tak bychom k nim měli zaujímat tolerantní postoj.

Máš tento názor k uprchlíkům bez výjimky, anebo rozlišuješ jednotlivé případy?

Nejdřív bych všem dovolil emigrovat, a když by nerespektovali naše zákony, dostalo by se jim stejného trestu jako českým občanům. Ty nejzávažnější případy, související s Islámským státem, bych deportoval zpět do jejich země.

Z jakých zdrojů si utváříš názor na UK? Máš pocit, že média výrazně ovlivňují tvé postoje k danému problému?

Z nezávislých médií a blogů lidí, kteří se s uprchlíky setkali nebo s nimi mají cokoli společného. Pro mě to jsou nejspolehlivější zdroje informací, takže mé postoje nejvíce ovlivňují.

Myslíš si, že je tvůj názor na UK čistě subjektivní, anebo si jsi vědom/a vlivu masmédií?

Myslím si, že se alternativní média nedají považovat za masmédia, protože je příliš lidí nechte. Můj názor tedy není příliš subjektivní, ale neovlivňují ho masmédia.

Jak vnímáš lidi, kteří odjedou jako dobrovolníci pomáhat uprchlíkům na přechody?

Myslíš si, že se uprchlíkům má či nemá pomáhat?

Tyto a podobné akce se mi osobně líbí a myslím si, že jsou důležité pro vzájemné poznání obou skupin. Sám bych se chtěl nějaké takovéhle akce zúčastnit. Myslím si, že by se uprchlíkům určitě pomáhat mělo, protože kdybychom my byli na jejich místě, také bychom pomoc potřebovali.

Jaká je tvá vize budoucnosti v souvislosti s UK?

Proud uprchlíků se v blízké době rozhodně nezastaví. Jak se jich bude postupně hromadit, vyjdou najevo nesoudržnost a další nedostatky současné Evropy. Rozhodně z toho nebude válka, ale myslím si, že se díky uprchlíkům budeme moct poučit ze svých chyb a odbourat nějaké stereotypy.

Rozhovor č. 2: Karina

Jaká média sleduješ?

Na práci mám důležitější věci než sbírání informací, které mi k ničemu nebudou. Občas něco zaslechnu ve třídě a při večeři se sem tam podívám na Televizní noviny.

Proč? (jaké programy, pořady preferuješ?)

Nejde o žádný heroický důvod, prostě jen k zaplácnutí času nebo odreagování. Nebo aby u večeře nebylo ticho.

Jaký máš k médiím vztah? Co ti přinášejí? Věříš jim, anebo jsi spíše kritický/á?

Cítím k nim stejné pocity jako ke kdejakému filmu..., prostě televize. Občas jsou taky dobrým zdrojem humoru; pobaví, i když to možná ani nebylo cílem. A když by mě zmanipulovaly, k čemu by jim to bylo? Nejsem žádný voják. Přinášejí mi relax – a sauně taky nemusíš věřit, že má 60 stupňů, a je ti to jedno.

Jak vnímáš xenofobii? Považuješ se za xenofoba?

Myslím si, že každý je tak trošku xenofob. Když potkáš cizího člověka, stojíš před

dilematem, jestli na něj budeš do konce života nadávat, nebo se s ním otrkáš a zkusíš to s ním. Neznamená to žádnou záruku spokojenosti, ale za zkoušku většinou nic nedáš.

Jaký máš názor na uprchlickou krizi?

Z toho, co jsem zaslechla u večere, si to dokážu docela představit. Je válka, tak lidé logicky prchají. A pak se najdou odvážlivci, kteří tam zůstanou a brání svoji zem. Docela mi přijde nefér, že je ta většina prchajících nechá na holičkách. Když už je válka, tak se prostě mají dohodnout: utéct, nebo zůstat. Když by to vzali do vlastních rukou, Evropa by neměla problémy a válka se vyřeší sama. Prostě..., ty lidi chápu, je mi jich líto, ale přijde mi nefér, že tam nechali své krajany napospas.

Máš tento názor k uprchlíkům bez výjimky, anebo rozlišuješ jednotlivé případy?

No, ti, kteří vyhazovali darované jídlo na cestu, mě dost naštváli.

Z jakých zdrojů si utváříš názor na UK? Máš pocit, že média výrazně ovlivňují tvé postoje k danému problému?

Moje zdroje shrnu do UST: Učitelé, Spolužáci, Televizní noviny. Co se týče toho pocitu, nevím a nezajímá mě to.

Myslíš si, že je tvůj názor na UK čistě subjektivní, anebo si jsi vědom/a vlivu masmédií?

Tak určitě. Vždyť nám vymývají mozky všude, to už se všeobecně ví. Ale jsou i horší věci, ne?

Jak vnímáš lidi, kteří odjedou jako dobrovolníci pomáhat uprchlíkům na přechody?

Myslíš si, že se uprchlíkům má či nemá pomáhat?

Myslím, že bychom jim pomáhat mohli, ale jakmile začnou vyhazovat jídlo, už bych jim žádné další nedala. Ať se pak litují, že ho včas nesebrali.

Jaká je tvá vize budoucnosti v souvislosti s UK?

Nic moc s nimi nenaděláme. Budou chodit dál, ať se nám to líbí, nebo ne. Podle mě si budou muset ženy dávat větší pozor v parku, protože u těch muslimů člověk nikdy neví. A když o tom tak přemýšlím, z pár chlápků, kteří prodávají zbraně, se skoro přes noc stanou milionáři.

Rozhovor č. 3: Pavel

Jaká média sleduješ?

Novinky.cz, zprávy TV Prima, YouTube videa.

Proč? (jaké programy, pořady preferuješ?)

Protože získám obecný rozhled a sledováním videí běžných lidí si ověřím jeho pravdivost.

Jaký máš k médiím vztah? Co ti přinášejí? Věříš jim, anebo jsi spíše kritický/á?

Jsem poučen, že se s médii musí zacházet obezřetně, aby člověk za pár let nelitoval, že se z něho stal nacista. Díky médiím získám rozhled o současné situaci ve světě a procvičím si své kritické myšlení.

Jak vnímáš xenofobii? Považuješ se za xenofoba?

Xenofobie podle mě vzniká ve společnosti, která je zahalená závojem předsudků a stereotypů, které je nutné vzděláním odbourat. Aktivně se snažím zbavit se veškerých pozůstatků mé xenofobie a motivovat k tomu i mé spolužáky.

Jaký máš názor na uprchlickou krizi?

Migrace z válkou postižených zemí je opodstatněná a naprosto racionální. Ovšem jde o zásah do křehkého řádu světa, a tím pádem přináší migrace spoustu negativních důsledků pro obyvatele i politiky. Přesto se mi čím dál více zdá, že svou velkou roli tu hraje nepochopení a intolerance jiného náboženství.

Máš tento názor k uprchlíkům bez výjimky, anebo rozlišuješ jednotlivé případy?

Žádnou společnost nejde brát jako celek. Každý člověk je jedinečný, bohužel i ve špatném slova smyslu. Ale tohle je naprosto přirozené a nemůžeme z toho muslimy obviňovat.

Z jakých zdrojů si utváříš názor na UK? Máš pocit, že média výrazně ovlivňují tvé postoje k danému problému?

Kombinuji výše zmíněná masmédia s alternativními médii, a tak se snažím dosáhnout objektivního pohledu. Je mi jasné, že média až nebezpečně ovlivňují to, co říkám, i co si myslím. Ale to je všechno o kritickém myšlení.

Myslíš si, že je tvůj názor na UK čistě subjektivní, anebo si jsi vědom/a vlivu masmédií?

Nekopíruji jen slova moderátorů, ale snažím se samozřejmě vytvořit si vlastní pohled,

ten je ale na médiích založený. Se spolužáky tohle téma moc neprobíráme.

Jak vnímáš lidi, kteří odjedou jako dobrovolníci pomáhat uprchlíkům na přechody?
Myslíš si, že se uprchlíkům má či nemá pomáhat?

Tyto skupiny dobrovolníků rozhodně dělají záslužnou práci. Sám bych se chtěl v budoucnu k nim přidat, a obohatit tak svůj názor.

Jaká je tvá vize budoucnosti v souvislosti s UK?

Evropa stojí před důležitým rozhodnutím. Buď dovolí prolínání dvou a více kultur, anebo přijme drastická opatření, aby se tak nestalo. V každém případě pro nás další roky budou velkou změnou.

Rozhovor č. 4: Lenka

Jaká média sleduješ?

Většinou server Novinky.cz, kde mě nejvíce zajímají názory čtenářů. Na televizi se koukám jen zřídka, a stejně jí moc nevěřím.

Proč? (jaké programy, pořady preferuješ?)

Díky diskuzi je tu krásně vidět střet oficiálních zpráv s myšlenkami čtenářů.

Jaký máš k médiím vztah? Co ti přinášejí? Věříš jim, anebo jsi spíše kritický/á?

Myslím si, že každý člověk by měl trochu vědět, co se kolem něho děje, a nestarat se jen o vlastní situaci. Přinášejí mi rozhled, a díky tomu se můžu zapojovat do vážnějších debat. Věřím jim se soudností a se zdravým rozumem. Nezbaštím jim vše, co mi přinesou na podnose.

Jak vnímáš xenofobii? Považuješ se za xenofoba?

Pro mě je xenofobie přirozený ostych k něčemu novému, v tomhle případě k cizím lidem. Dá se tedy říct, že takový xenofob jsem, ale snažím se s tím pracovat. Rozhodně k cizím lidem nejsem agresivní, spíš k nim trochu cítím strach.

Jaký máš názor na uprchlickou krizi?

Myslím si, že by k uprchlíkům měli být lidé v Evropě vřelejší a tolerantnější. Podle mě by ti lidé zůstali ve svých zemích, kdyby mohli. Existují samozřejmě výjimky lidí, kteří migrují jen kvůli větším výdělkům, ale to je tak všude.

Máš tento názor k uprchlíkům bez výjimky, anebo rozlišuješ jednotlivé případy?

Rozhodně rozlišuji jednotlivé případy.

Z jakých zdrojů si utváříš názor na UK? Máš pocit, že média výrazně ovlivňují tvé postoje k danému problému?

Můj názor je směsicí oficiálních zpráv a názorů a zážitků jiných lidí. Z těchto informací jsem schopna si vytvořit vlastní subjektivní názor. Bohužel je stále smutnou pravdou, že pokud média vykládají lži, můj názor bude nejspíš také lživý.

Myslíš si, že je tvůj názor na UK čistě subjektivní, anebo si jsi vědom/a vlivu masmédií?

Snažím se o subjektivní názor a čerpání z více zdrojů, ale vlivu masmédií jsem si vědoma.

Jak vnímáš lidi, kteří odjedou jako dobrovolníci pomáhat uprchlíkům na přechody?

Myslíš si, že se uprchlíkům má či nemá pomáhat?

Ať už to dobrovolníci dělají z jakéhokoli důvodu, rozhodně přispívají k tomu, aby nás uprchlíci viděli v lepším světle. A to je podle mě pro budoucí sounáležitost hodně důležité.

Jaká je tvá vize budoucnosti v souvislosti s UK?

Jsou sice země, které prosazují radikální řešení celé situace, ale vzhledem k mnoha organizacím, které chrání lidská práva, do vývoje příliš nezasáhnou. Uprchlíci budou postupovat a postupně za pár let se pro nás stanou všední záležitostí. Jen doufám, že je občané už nebudou vnímat jako uprchlíky, nýbrž jako právoplatné občany státu.

Rozhovor č. 5: Petr

Jaká média sleduješ?

Lidové noviny, časopis Lidé a země a televizní zpravodajství na Nově nebo Primě

Proč? (jaké programy, pořady preferuješ?)

Zajímá mě, co se děje ve světě, a kdyby jedna média lhala, sleduji ještě druhá.

Jaký máš k médiím vztah? Co ti přinášejí? Věříš jim, anebo jsi spíše kritický/á?

Média jsou důležitou součástí života. Sleduji je, jednak abych nebyl úplně mimo, a jednak abych se mohl zapojovat do diskuzí. Médiím věřím s pomocí selského rozumu, a navíc si ještě pravdivost informací ověřím v diskuzích.

Jak vnímáš xenofobii? Považuješ se za xenofoba?

Xenofobie je podle mě buď z toho, že někdo ví až moc, anebo ji má prostě v povaze. Já sám se řadím k těm prvním.

Jaký máš názor na uprchlickou krizi?

Sice se říká, že kvůli válce byla nevyhnutelná, ale já ji spíš považuji za barbarství a slabost národů, kteří nejsou ochotni bojovat za svou vlast a místo toho rozvracejí už tak dost poničený systém Evropy a přizívují se na cizím majetku.

Máš tento názor k uprchlíkům bez výjimky, anebo rozlišuješ jednotlivé případy?

Protože už odpradávná platí pravidlo, že povolíš jednoho a budou chtít všichni, tak mám tento názor bez výjimky.

Z jakých zdrojů si utváříš názor na UK? Máš pocit, že média výrazně ovlivňují tvé postoje k danému problému?

Z Lidových novin a zpráv v televizi (Nova, Prima). Média moje postoje neovlivňují tolik jako otevřená diskuze.

Myslíš si, že je tvůj názor na UK čistě subjektivní, anebo si jsi vědom/a vlivu masmédií?

Určitý vlastní názor mám, ale vím, že je určitými vlivy neustále poznamenáván.

Jak vnímáš lidi, kteří odjedou jako dobrovolníci pomáhat uprchlíkům na přechody?

Myslíš si, že se uprchlíkům má či nemá pomáhat?

S těmito akcemi nesouhlasím už jen proto, že bych sem žádného nepouštěl. A když už tu jsou, tak bych také žádné akce nedělal, abychom si je nezhýčkali.

Jaká je tvá vize budoucnosti v souvislosti s UK?

Čím dál víc států začne k migrantům přistupovat radikálněji. V konečném souboji „bud' my, nebo oni“ vyhraje Evropa. Samozřejmě jde o to, jak se k tomu bude stavět USA, ale to už je trochu něco jiného...

Rozhovor č. 6: Dominik

Jaká média sleduješ?

Televizní noviny a občas Novinky.cz.

Proč? (jaké programy, pořady preferuješ?)

Nemám žádné konkrétní preference, média se mi spíš nabízejí sama, například při večeri, nebo když se nudím u počítače.

Jaký máš k médiím vztah? Co ti přinášejí? Věříš jim, anebo jsi spíše kritický/á?

V tomhle pořad nějak nemám jasno a je pro mě velmi složité si na to udělat názor, ale samozřejmě médiím nevěřím bezvýhradně.

Jak vnímáš xenofobii? Považuješ se za xenofoba?

Nevím, jestli se za xenofobii dá považovat přirozený strach, který k odlišným lidem mám. Každopádně xenofobii, která je prezentována v médiích (skini apod.) odmítám.

Jaký máš názor na uprchlickou krizi?

Jelikož moc médií nesleduji, příliš toho o UK nevím. Když si to ale tak představím, na místě migrantů bych udělal to samé.

Máš tento názor k uprchlíkům bez výjimky, anebo rozlišuješ jednotlivé případy?

Takhle velká migrace mi přijde, jakože se sem dostane naprosto kdokoli. Proto se bojím, aby zde nevznikly konflikty nebo teroristické útoky. Nestavím se k UK výhradně pozitivně, ale ani negativně.

Z jakých zdrojů si utváříš názor na UK? Máš pocit, že média výrazně ovlivňují tvé postoje k danému problému?

Z Televizních novin a Novinek.cz. Co se týče toho ovlivnění, řekl bych, že zase tolik ne. Když už něco zaslechnu, snažím se o tom přemýšlet.

Myslíš si, že je tvůj názor na UK čistě subjektivní, anebo si jsi vědom/a vlivu masmédií?

Řekl bych, že je to tak půl napůl. Kdyby média lhala, tak asi budu mít také nepravdivý názor.

Jak vnímáš lidi, kteří odjedou jako dobrovolníci pomáhat uprchlíkům na přechody?

Myslíš si, že se uprchlíkům má či nemá pomáhat?

Tyto akce mi přijdou jako nádherná ukázka dobré vůle lidí a myslím si, že to není ztráta času. Jen se trochu bojím, jaké nemoci ti uprchlíci přenášejí.

Jaká je tvá vize budoucnosti v souvislosti s UK?

Trochu mě děsí, jak jsou názory tak strašně rozporuplné. V jednom státě migrantům

pomáhají, v druhém je vyhánějí. Aby to nevedlo k rozpadu EU...

Příloha 2 – Zápis rozhovorů s 1. skupinou respondentů – 2017

Rozhovor č. 1: Filip

Jaká média sleduješ?

Hlavně nezávislá média, to pořád platí, co jsem říkal posledně. Ale přidaly se k nim ještě odborné knihy od nás z (školní) knihovny.

Proč? (jaké programy, pořady preferuješ?)

Tak v první řadě, protože mě to zajímá a baví. V budoucnu chci buď provozovat alternativní médium, anebo se věnovat zahraniční politice a v obou z těchto případů potřebuju mít rozhled o světě. Jinak je podle mě dobré sledovat různá média, zejména pak ne ta úplně komercializovaná, protože je pravděpodobnější, že budou říkat pravdu.

Jaký máš k médiím vztah? Co ti přinášejí? Věříš jim, anebo jsi spíše kritický/á?

O Nově a Primě se ani nebudu zmiňovat, ale samozřejmě i méně populární média nebo internetové stránky předkládají svou verzi pravdy. Nemůžu jim tedy věřit ze sta procent, v současnosti zastávám názor, že nejlepší je se o dané věci přesvědčit na vlastní kůži.

Jak vnímáš xenofobii? Považuješ se za xenofoba?

Jako strach z cizinců a násilí k nim, které právě ze strachu pramení. Za xenofoba jsem se nikdy nepovažoval a doufám, že ani nikdy nebudu.

Jaký máš názor na uprchlickou krizi?

Upřímně jsem si myslel, že z toho bude daleko větší problém, ale pravdou je, že příliv migrantů ustupuje. Komerční televize se tím už určitě přestaly zabývat, protože to nepovede k válce ani k rozvratu Evropy. Můj zájem o tuhle problematiku ale neustoupil, protože dokud budou země, ze kterých odcházejí, nestálé a nebezpečné, krize přetrvá. Jinak můj názor k uprchlíkům stejně jako zájem zůstává stejný. Rád bych jim pomohl.

Máš tento názor k uprchlíkům bez výjimky, anebo rozlišuješ jednotlivé případy?

V žádné národnosti nejsou jenom hodní lidé, to dá rozum. Takže je nesmíme brát jako celek, ale rozlišovat člověka od člověka.

Z jakých zdrojů si utváříš názor na UK? Máš pocit, že média výrazně ovlivňují tvé postoje k danému problému?

Z alternativních médií, jako jsou například Parlamentní listy, blogy lidí, kteří s nimi pracují nebo se s uprchlíky setkali, a nově i odborná literatura. I když tam se spíš píše obecně o kořenech migrace, hospodářské situace těch zemí a tak ...

Myslíš si, že je tvůj názor na UK čistě subjektivní, anebo si jsi vědom/a vlivu masmédií?
Nějaký vliv tam asi bude, ale neřekl bych, že je nějak závažný. Obecně mi je uprchlíků a lidí, kteří trpí, líto, a média, která sleduji, ten pocit akorát posilují.

Jak vnímáš lidi, kteří odjedou jako dobrovolníci pomáhat uprchlíkům na přechody?
Myslíš si, že se uprchlíkům má či nemá pomáhat?

Škoda, že už se moc nejezdí. Na druhou straně je samozřejmě dobře, že už tolik lidí nemigruje, ale upřímně jsem se tam chtěl jet podívat a teď už není kam, takže mě to mrzí.

Jaká je tvá vize budoucnosti v souvislosti s UK?

Jak jsem řekl, dokud se situace v těch zemích nestabilizuje, budou migrace ve větší či menší míře přetrvávat v závislosti na tom, co se zrovna v té které zemi děje.

Rozhovor č. 2: Karina

Jaká média sleduješ?

Myslím, že ještě míň než předtím (smích). Dřív jsem jedla s rodiči v obýváku, takže tam běžela Nova nebo něco na ten způsob, ale teď si беру jídlo do pokoje, takže pokud na mě na Seznamu nevybafne nějaký zajímavý titulek, dá se říct, že média nesleduju vůbec.

Proč? (jaké programy, pořady preferuješ?)

Protože mě to nezajímá, když se mě to netýká. K čemu by mi bylo vědět, že v nějaké prdeli (mysleno malé město) okradli důchodce? Důležitější je, co se děje s věcmi, které můžu ovlivnit.

Jaký máš k médiím vztah? Co ti přinášejí? Věříš jim, anebo jsi spíše kritický/á?

Televizi skoro nepoužívám, ale na počítači si pouštím filmy a seriály. Těm se nedá věřit, je to fikce.

Jak vnímáš xenofobii? Považuješ se za xenofoba?

Když je mi cizí člověk sympatický, nedělá mi problém dát se s ním hned do řeči, třeba v hospodě nebo tak. Ale kdyby vypadal jinak, než je běžné, měla bych se před ním na pozoru. Já ti nevím, takoví lidé mě prostě znepokojují. Zvláště když mají tmavou pleť. Člověk si hnedka řekne: „Moc se k němu neměj, nebo tě odvede do harému.“

Jaký máš názor na uprchlickou krizi?

Heleď, tohle já vážně neřeším. Jen bych byla radši, kdyby tu nebyli.

Máš tento názor k uprchlíkům bez výjimky, anebo rozlišuješ jednotlivé případy?

Když třeba slyším o Američanovi, který zabil manželku, nemyslím si hned, že všichni Američani jsou vrazi. A tohle platí o všech, i o uprchlících.

Z jakých zdrojů si utváříš názor na UK? Máš pocit, že média výrazně ovlivňují tvé postoje k danému problému?

Možná někde něco zaslechnu, ale nikdo mě neovlivňuje. Nemůžou přece ovlivnit můj názor na to, co mě nezajímá.

Myslíš si, že je tvůj názor na UK čistě subjektivní, anebo si jsi vědom/a vlivu masmédií?

Když se nad tím zapřemýšlím, možná za můj současný postoj může nějaká dávná reportáž z Televizních novin. Přece jenom jsem je dřív sledovala, takže možné to je.

Jak vnímáš lidi, kteří odjedou jako dobrovolníci pomáhat uprchlíkům na přechody? Myslíš si, že se uprchlíkům má či nemá pomáhat?

Myslím si, že když se jednou rozhodli odejít, tak to vzali se vším všudy. Museli čekat, že je nebudeme vítat s otevřenou náručí, ne? Člověk by řekl, že se s tím poperou, ale oni místo toho začnou bulet.

Jaká je tvá vize budoucnosti v souvislosti s UK?

Dřív se o nich lidi docela často bavili, takže jsem i já byla víc informovaná, ale teď to vypadá, že zájem upadá. Podle mě na to lidi za čas úplně zapomenou. Koneckonců jsem ještě nikdy žádného uprchlíka neviděla, tak je to snadné.

Rozhovor č. 3: Pavel

Jaká média sleduješ?

Primu a YouTube. A někdy Barrandov, ale Novu nemusím.

Proč? (jaké programy, pořady preferuješ?)

Protože by lidé měli něco vědět o světě, ve kterém žijí. A zvláště pak o vlastní zemi.

Jaký máš k médiím vztah? Co ti přinášejí? Věříš jim, anebo jsi spíše kritický/á?

Rozhodně vím, že se médiím nemůže 100% věřit, takže prostě používám zdravý rozum. Ale stejně většinou sleduju kraviny na Youtube.

Jak vnímáš xenofobii? Považuješ se za xenofoba?

Xenofobii vnímám jako prvek, který bourá vzájemné porozumění a zahajuje konflikty. Já osobně xenofob nejsem a takové lidi nemám rád.

Jaký máš názor na uprchlickou krizi?

Myslím si, že migrace je opodstatněná, i když teď už není tak silná jako dřív. Přesto bychom ale měli lidi, kteří migrují, podporovat, určitě si prošli peklem.

Máš tento názor k uprchlíkům bez výjimky, anebo rozlišuješ jednotlivé případy?

To nejhloupejší, co může člověk udělat, je házet jiné do jednoho pytle.

Z jakých zdrojů si utváříš názor na UK? Máš pocit, že média výrazně ovlivňují tvé postoje k danému problému?

Občas se objeví nějaká reportáž v televizi, a ta mě pak většinou zaujme natolik, že se o tom chci dozvědět víc. Pátrám na internetu a většinou volím takové ty netradiční stránky. Jejich jednoduchý vzhled na mě působí seriózněji než stránky Novy nebo Primy, které vypadají jako nápisy na pouti. Tahle média potom dozajista ovlivňují mé názory, ale jak jsem řekl, používám zdravý rozum.

Myslíš si, že je tvůj názor na UK čistě subjektivní, anebo si jsi vědom/a vlivu masmédií?

Rozhodně mě ovlivňují, ale nepřirovnal bych se k ovci, to zase ne.

Jak vnímáš lidi, kteří odjedou jako dobrovolníci pomáhat uprchlíkům na přechody?

Myslíš si, že se uprchlíkům má či nemá pomáhat?

Oni ještě jezdí? Super! Rád bych se k nim někdy přidal nejen proto, abych uprchlíkům pomohl, ale abych zažil, co se děje, na vlastní kůži.

Jaká je tvá vize budoucnosti v souvislosti s UK?

Už teď mi přijde, že zájem veřejnosti hodně upadl – nejspíš proto, že televize už nevysílají tolik reportáží. Řekl bych, že to takhle zůstane.

Rozhovor č. 4: Lenka

Jaká média sleduješ?

V televizi National Geographic a HBO kvůli filmům. Na internetu se dívám na YouTube a pravidelně sleduji server Novinky.cz.

Proč? (jaké programy, pořady preferuješ?)

Nechci vypadat před kamarády hloupě, že nevím, co se děje v naší zemi. A navíc nás ke sledování zpráv ve škole přímo nabádají a potom se nás v některých hodinách ptají na názory k něčemu, co zrovna běží v TV. Preferuji sociální problematiku, třeba Romy nebo právě uprchlíky.

Jaký máš k médiím vztah? Co ti přinášejí? Věříš jim, anebo jsi spíše kritický/á?

Přinášejí mi rozhled, ale spíš než oficiálním zprávám věřím tomu, co napíší obyčejní lidé, kteří se s tím daným problémem setkali. Proto ráda čtu diskuzi pod článkem, anebo občas zavítám na nějaký blog.

Jak vnímáš xenofobii? Považuješ se za xenofoba?

Xenofobii vnímám jako násilí k cizincům, které je vyprovokováno strachem. Dřív jsem se jich trochu bála, nebo spíš jsem z nich měla respekt, jako že nevím, co očekávat, ale na praxi jsem se s nimi často setkávala a musela jsem svůj postoj přehodnotit. Teď už je vnímám jako lidi, kteří nás můžou v lecčem obohatit. I když samozřejmě ne všichni.

Jaký máš názor na uprchlickou krizi?

Myslím, že by se je lidé měli pokusit pochopit. Uprchlíci nezažívají příjemné chvíle, tak ať se (Češi) zkusí vžít do jejich pocitů. Ale teď už tolik nechodí, a to je dobře. Vždycky je lepší, když zůstanou ve své zemi a pokouší se ji napravit.

Máš tento názor k uprchlíkům bez výjimky, anebo rozlišuješ jednotlivé případy?

Jistěže rozlišuji. V každém národu jsou ti „hodní“ a „špatní“.

Z jakých zdrojů si utváříš názor na UK? Máš pocit, že média výrazně ovlivňují tvé postoje k danému problému?

Zpravidla z Novinek.cz, i když tam už se moc informací neobjevuje. A jak jsem řekla, občas zavítám na blogy lidí, kteří s nimi pracují, nebo třeba na stránku Člověka v Tísni.

Myslíš si, že je tvůj názor na UK čistě subjektivní, anebo si jsi vědom/a vlivu masmédií?

Myslím, že ani ne, protože spíš čtu ty komentáře. Takže víc než média mě asi ovlivňují lidé.

Jak vnímáš lidi, kteří odjedou jako dobrovolníci pomáhat uprchlíkům na přechody?

Myslíš si, že se uprchlíkům má či nemá pomáhat?

Rozhodně je vnímám pozitivně, a pokud budou jezdit, až mi bude osmnáct, ráda se k nim přidám. Je dobré ukázat uprchlíkům, že ne všichni na ně pohlížejí se záští.

Jaká je tvá vize budoucnosti v souvislosti s UK?

Vlastně nevím, jestli se to dá pořád označit za krizi, protože uprchlíci už zdaleka nechodí v tak hojných počtech, jako před rokem nebo dvěma. A myslím si, že to takhle zůstane.

Rozhovor č. 5: Petr

Jaká média sleduješ?

Zprávy na Primě a čtu Lidové Noviny. Občas se také podívám na něco na YouTube, ale to jsou spíš takové blbosti.

Proč? (jaké programy, pořady preferuješ?)

K zabítí času, třeba v autobuse, nebo když je nějaká nudná hodina (smích). Televizi sleduji pravidelně každý den, abych měl trochu ponětí, co se děje ve světě.

Jaký máš k médiím vztah? Co ti přinášejí? Věříš jim, anebo jsi spíše kritický/á?

Jsem obezřetný, protože vím, že je hloupost jim bezvýhradně věřit. Často se také dívám do diskuzí, kde je jasně vidět, že čtenáři nejsou ovce a většinou propagují opačný názor než v článku nad diskuzí. To je sranda.

Jak vnímáš xenofobii? Považuješ se za xenofoba?

Myslím, že xenofob trochu jsem. S cizinci to mám jako s médii – moc jim nevěřím.

Jaký máš názor na uprchlickou krizi?

Myslím, že sem přišli jen proto, aby se na nás přizivili. Se svojí kulturou sem prostě nemůžou zapadnout a logicky z toho musejí vniknout problémy. Měli by vyřešit problém se svou zemí, místo aby chodili ničit jiné.

Máš tento názor k uprchlíkům bez výjimky, anebo rozlišuješ jednotlivé případy?

V tomhle jsem docela striktní, ale zase s tím 0,1 procentem lidí, kteří se brzy přizpůsobí a naopak Evropě nebo ekonomice té země, do které přišli, pomáhají, nemám problém. Ale je to jen zlomek z celkového počtu.

Z jakých zdrojů si utváříš názor na UK? Máš pocit, že média výrazně ovlivňují tvé postoje k danému problému?

Pokud se nějaká informace mihne v Lidových novinách nebo na Primě, tak ji určitě zachytím, a když vidím o tomhle tématu titulek na Seznamu, taky si jej rozkliknu. Ale víc než média bych řekl, že mě ovlivňují kamarádi nebo diskuze pod článkem.

Myslíš si, že je tvůj názor na UK čistě subjektivní, anebo si jsi vědom/a vlivu masmédií?

Určitě tam nějaký vliv bude, to ne že ne, ale myslím, že jsem dost kritický a používám selský rozum.

Jak vnímáš lidi, kteří odjedou jako dobrovolníci pomáhat uprchlíkům na přechody? Myslíš si, že se uprchlíkům má či nemá pomáhat?

Nepomáhal bych jim. Když se rozhodli odejít ze země, měli počítat s tím, že před nimi nepokvetou pampelišky. A navíc mám pocit, že nejsou vděční. Například když byl daný člověk ve své zemi doktorem, byl zvyklý na určitý standart. Jakmile mu ho tady nedáme, začne se vztekat a chce všechny povraždit.

Jaká je tvá vize budoucnosti v souvislosti s UK?

Naštěstí ustupují, nebo lépe řečeno nechodí tolik jako dřív. Podle mě to takhle zůstane, dokud se v zemích, odkud odcházejí, neodehraje nějaká významná změna k lepšímu. A to se jen tak nestane.

Rozhovor č. 6: Dominik

Jaká média sleduješ?

ČT 24 na televizi i na internetu, Prima Zoom a na internetu ještě Novinky.cz, když mě tam zaujme nějaký titulek.

Proč? (jaké programy, pořady preferuješ?)

Začalo mě to docela zajímat, a navíc to chtějí vědět i ve škole. Preferuji zprávy o politice

a ekonomice.

Jaký máš k médiím vztah? Co ti přinášejí? Věříš jim, anebo jsi spíše kritický/á?

Přinášejí mi rozhled, víc se pak orientuji ve světě. Ekonomickým tématům ve zprávách věřím, u politiky to je už něco jiného.

Jak vnímáš xenofobii? Považuješ se za xenofoba?

Strach z cizinců trochu mám, ale spíš z těch, kteří vypadají jinak. Říkám si totiž, že musí mít úplně odlišnou kulturu, i když to samozřejmě nemusí být pravda.

Jaký máš názor na uprchlickou krizi?

Považuji ji za přirozený důsledek nestability těch zemí, ze kterých prchají, ale přesto se k tomu nestavím pozitivně. Jak jsem řekl, mám pocit, že lidi s odlišnou kulturou sem prostě nezapadnou, nebo jim to potrvá hrozně dlouho, a než se v druhé nebo třetí generaci asimilují, natropí tady spoustu problémů.

Máš tento názor k uprchlíkům bez výjimky, anebo rozlišuješ jednotlivé případy?

Je mi líto těch, kteří byli ve své zemi z politických nebo náboženských důvodů pronásledováni. U nich chápu, že utíkají, ale stejně si myslím, že měli utéct do země, která je jejich hodnotám podobná.

Z jakých zdrojů si utváříš názor na UK? Máš pocit, že média výrazně ovlivňují tvé postoje k danému problému?

Uprchlickou krizí se teď už média příliš nezabývají, protože proud slábne. Ale když se nějaká informace objeví v médiích, která sleduji, rozhodně mě to nemine.

Myslíš si, že je tvůj názor na UK čistě subjektivní, anebo si jsi vědom/a vlivu masmédií?

Je všeobecně známo, řekl bych, že média ovlivňují, co si lidé myslí. A protože nejsem stroj, musí mě zákonitě ovlivňovat taky. U sociálních témat to moc neřeším, ale co se týče politiky, hledám si informace z jiných zdrojů a baví mě přicházet na kloub novým objevům.

Jak vnímáš lidi, kteří odjedou jako dobrovolníci pomáhat uprchlíkům na přechody? Myslíš si, že se uprchlíkům má či nemá pomáhat?

Spíš negativně. Nechci, aby sem zavlekli nějakou nebezpečnou nemoc. Pokud bych jim už pomáhal, pak až v zemi, ve které se usadí, a snažil bych se, aby se sžili s novou kulturou.

Jaká je tvá vize budoucnosti v souvislosti s UK?

Už to není tak palčivý problém jako dříve a politiky se to téměř vůbec nedotýká. Takže bych řekl, že ačkoli uprchlíci budou chodit jako v době před UK, lidé to ani nebudou vědět. Je smutnou pravdou, že o čem média neinformují, to většina prostě neví.

Příloha 3 – Zápis rozhovorů s 2. skupinou respondentů

Rozhovor č. 7: Lukáš

Jaká média sleduješ?

Youtube. TV jen o víkendech při obědě.

Proč? (jaké programy, pořady preferuješ?)

Je mi to jedno. Co zrovna běží, běží... Stejně nemám čas se do toho zakoukat. Jinak preferuji české a slovenské Youtubery, hlavně vloggery (Martin Rota, GogomanTV, Fallenka)

Jaký máš k médiím vztah? Co ti přinášejí? Věříš jim, anebo jsi spíše kritický/á?

Jsem spíš kritický, hlavně k TV Nova (nebudu dále komentovat). Zrovna Nově nevěřím absolutně nic a nesnáším, když se ve škole mluví o tom, co bylo ve zprávách (těch na Nově).

Jak vnímáš xenofobii? Považuješ se za xenofoba?

Úplně ne, ale cizinci mi vadí. Je zase fakt, že asi takoví nejsou všichni, ale tady v Česku ujdou snad jen Vietnamci. Nevím, jak to je jinde, ale v mém městě a ve městě, kde mám internát a školu se chovají o dost hůř než Češi. Asi to bude výchovou...

Jaký máš názor na uprchlickou krizi?

Podle mě tady máme cizinců víc než dost. Takže mi uprchlická krize vadí. Ale asi to mají těžké, když se tam válčí a asi bych udělal na jejich místě to samé. Prostě nevím...

Máš tento názor k uprchlíkům bez výjimky, anebo rozlišuješ jednotlivé případy?

Tak určitě, každý je jiný.

Z jakých zdrojů si utváříš názor na UK? Máš pocit, že média výrazně ovlivňují tvé postoje k danému problému?

Z vlastní hlavy (snažím se). Dřív jsme o tom kecali s kamarády, ale teď už ne. A co se

týče toho ovlivnění, myslím, že ne. Když něco z Novy náhodou zaslechnu, automaticky tomu nevěřím.

Myslíš si, že je tvůj názor na UK čistě subjektivní, anebo si jsi vědom/a vlivu masmédií?
Na to jsem už odpovídal.

Jak vnímáš lidi, kteří odjedou jako dobrovolníci pomáhat uprchlíkům na přechody?
Myslíš si, že se uprchlíkům má či nemá pomáhat?

Ať to dělají, když na to mají odvahu. Myslím si ale, že takoví lidi by když už, tak měli dělat něco užitečnějšího. Třeba pomáhat při zemětřesení, nebo migrantům v té zemi, odkud pochází – pak by měli mít důvodů odcestovat.

Jaká je tvá vize budoucnosti v souvislosti s UK?

Jeden můj kamarád tvrdí, že tohle zničí Evropu. To si nemyslím. Evropa přežila druhou světovou válku, a co je oproti tomu tohle? Podle mě každý, kdo umí trochu přemýšlet a nezasere si mozek hovadinami z Novy, na to musí přijít.

Rozhovor č. 8: Lucie

Jaká média sleduješ?

Na PC sleduji pořady, co běží v televizi. Mám také jednoho oblíbeného Youtubera.

Proč? (jaké programy, pořady preferuješ?)

Mám ráda Ulici. Občas si také pustím nějaký film/seriál, který mi doporučí kamarádky. Ale Ulice prostě vede. Na Youtube mám ráda Nejfaka. Jeho videa jsou vtipná a občas si z nich i něco odnesu.

Jaký máš k médiím vztah? Co ti přinášejí? Věříš jim, anebo jsi spíše kritický/á?

Média (filmy, hlavně Ulice) mě prostě baví. Je taky fajn, že se o nich můžu bavit i s kamarádkami.

Jak vnímáš xenofobii? Považuješ se za xenofoba?

Nejsem xenofob, ale jsem před cizinci ostražitá. Nevím, čím to je. Takhle jsem to měla vždycky.

Jaký máš názor na uprchlickou krizi?

Tohle téma mě nezajímá. Myslím si, že jsou důležitější věci. Tohle stejně neovlivním a ani mě nebaví se o to zajímat.

Máš tento názor k uprchlíkům bez výjimky, anebo rozlišuješ jednotlivé případy?

Jde to mimo mě. Ale je podle mě blbost si myslet, že každý uprchlík je stejný.

Z jakých zdrojů si utváříš názor na UK? Máš pocit, že média výrazně ovlivňují tvé postoje k danému problému?

Docela se o tom mluvilo ve škole a něco mi prostě uvízlo v hlavě. Jednou (asi rok nebo dva zpátky) o tom něco natočil Nejfake. Mě moc ale tohle nebaví poslouchat a už ani nevím, co v tom videu říkal. Takže ne, média mě neovlivňují.

Myslíš si, že je tvůj názor na UK čistě subjektivní, anebo si jsi vědom/a vlivu masmédií?

Můj názor bude asi subjektivní. Řekla bych, že spíš kluci tohle řeší (jako třeba politiku) a holky se zajímají o jiné věci.

Jak vnímáš lidi, kteří odjedou jako dobrovolníci pomáhat uprchlíkům na přechody?

Myslíš si, že se uprchlíkům má či nemá pomáhat?

Na tom asi není nic špatného, když pomáhají. Ale fakt nevím, no. Nic o tom nevím.

Jaká je tvá vize budoucnosti v souvislosti s UK?

Prostě to nějak přejde, jako všechno. Divila bych se, kdyby nás to nějak ovlivnilo.

Rozhovor č. 9: Aneta

Jaká média sleduješ?

Internet, televize, rádio (minimálně).

Proč? (jaké programy, pořady preferuješ?)

Chci být trochu v obraze, takže denně sleduji aspoň hlavní zprávy. V autobuse cestou do školy občas také něco zaslechnu (zprávy rádia Impulz). Na internetu mám ráda server Aktuálně.cz. Vážnější videa sleduji na Vimeo. Jinak na relaxaci mám ráda PewDiePie (komentátor na YouTube). U nekonečných TV seriálů moc dlouho nevydržím, a navíc je to ztráta času.

Jaký máš k médiím vztah? Co ti přinášejí? Věříš jim, anebo jsi spíše kritický/á?

Oficiálním médiím moc nevěřím. Myslím, že se v nich točí obrovské peníze a podat reálné informace pro ně není tak důležité. Myslím si ale také, že nemám dost zkušeností, a že se moc neorientuji, a proto se bojím věřit různým alternativním zdrojům. Podle mě Aktuálně.cz je seriózní a věrohodné, ale zároveň nezkažené. Ale třeba to může být jinak... O trochu více věřím Vimeo, kde si snažím ověřit, že to, co jsem slyšela na Aktuálně.cz, je pravda. Tento postup jsem zachovala i při uprchlické krizi. Ano, jsem k médiím kritická a mám z nich trochu strach. Ale žít bez médií je dnes nemožné. Takový člověk prostě působí divně a je to na něm vidět. Podle mě je i sobecké nechat plavat, co se kolem mě děje. Média mi přináší témata k uvažování a přijde mi, že jsem díky nim „úplná“.

Jak vnímáš xenofobii? Považuješ se za xenofoba?

Xenofobie může znamenat násilí proti cizincům. I učitelka říkala, že třeba Hitler byl xenofob. Proto se snažím nebrat ohledy na rozdíly. Je to někdy složité, ale učím se to.

Jaký máš názor na uprchlickou krizi?

Uprchlická krize je velkým milníkem dějin. Rozhodně ji každý nějak pocítíme. Lidé se uprchlíků bojí hlavně proto, že berou práci. Ale já si říkám, že třeba mohou začít podnikat a nakonec i lidi zaměstnávat. Navíc mohou Čechům konečně ukázat, že nejsou „barbaři“. To, že přijdou a že tady zůstanou, je pro nás přínos.

Máš tento názor k uprchlíkům bez výjimky, anebo rozlišuješ jednotlivé případy?

Nežiji v pohádce a vím, že uprchlíci jsou taky jenom lidi a že mají své chyby. To ale má zajišťovat imigrační politika, aby se sem dostali jen ti, co nám k něčemu budou.

Z jakých zdrojů si utváříš názor na UK? Máš pocit, že média výrazně ovlivňují tvé postoje k danému problému?

Jak jsem již uvedla, nejvíc sleduji média Aktuálně.cz a to ověřuji na Vimeo (například osobní příběhy migrantů). A pak také rádio, ale to jen minimálně. Myslím si, že média vždy vidí tu nejhorší variantu. Já ale věřím, že společné soužití půjde.

Myslíš si, že je tvůj názor na UK čistě subjektivní, anebo si jsi vědom/a vlivu masmédií?

Z médií čerpám informace, ale sama přemýšlím nad tím, co od nich slyším a vidím. Někdy mi to jde lépe, jindy podlehnu okolnímu pesimismu.

Jak vnímáš lidi, kteří odjedou jako dobrovolníci pomáhat uprchlíkům na přechody?

Myslíš si, že se uprchlíkům má či nemá pomáhat?

Myslím si, že tato práce je velmi prospěšná, že může motivovat i ostatní, aby se do ní zapojili, a že díky nim dobře přivítáme migranty. Tyto lidi obdivuji a jsou mým vzorem. Sama bych se někdy chtěla této pomoci účastnit a v mé profesi také pomáhat lidem. Sice jsem zaslechla, že někteří migranti tuto pomoc nepřijali (zahodili oblečení apod.), ale myslím si, že 99 % o pomoc stojí, a že to tedy má smysl.

Jaká je tvá vize budoucnosti v souvislosti s UK?

Myslím si, že hlavní vlna už je za námi. Ale nemůžeme si myslet, že to je konec. Myslím si, že kdykoli může přijít další velká vlna. Jsem ale zastáncem multikulturality, protože věřím, že díky ní může skončit většina válek. Zase se ale o uprchlickou krizi nezajímám tak, že bych mohla předpovědět, co se stane, nebo nestane.

Rozhovor č. 10: Anna

Jaká média sleduješ?

Televizi a internet.

Proč? (jaké programy, pořady preferuješ?)

Na televizi se dívám na seriály, jako je třeba Ulice nebo Simpsonovi, a taky na televizní noviny. Totéž na internetu, kde si ještě občas zahraji nějakou online hru a lezu na Facebook.

Jaký máš k médiím vztah? Co ti přinášejí? Věříš jim, anebo jsi spíše kritický/á?

Přinášejí mi zábavu a odreagování. Co se týče té důvěry, vím, že se jim nesmí věřit úplně 100%, ale беру to s rezervou, protože zprávy moc nesleduji.

Jak vnímáš xenofobii? Považuješ se za xenofoba?

Když si představím, že jdu večer parkem a proti mě jde buď normální Čech, nebo nějaký snědý týpek, určitě se mám víc na pozoru před cizincem. Ale to je spíš proto, že nevím, co mám od něj očekávat, neznám jeho kulturu. Za xenofobii považuji násilí na cizincích, takže asi xenofob nejsem, když z nich mám jenom respekt.

Jaký máš názor na uprchlickou krizi?

Dřív mě docela zajímala, a tak jsem si četla nějaké články od lidí, co s uprchlíky pracovali, ale teď už mi přijde, že žádná uprchlická krize není. Nebo aspoň média o ní skoro neinformují. Jinak jsem vždycky byla spíš pro pomoc, než pro vyhnání.

Máš tento názor k uprchlíkům bez výjimky, anebo rozlišuješ jednotlivé případy?

Rozlišuji jednotlivé případy, ale musím přiznat, že mě spíš hodně ovlivní ti negativní typci. Například ti, co vyhazovali jídlo, nebo když někoho zabijí nebo znásilní. Potom mám s uprchlíky chvíli problém, než si uvědomím, že i mezi Čechy jsou takové svině.

Z jakých zdrojů si utváříš názor na UK? Máš pocit, že média výrazně ovlivňují tvé postoje k danému problému?

Ted' už jen z Televizních novin nebo Novinek.cz na Seznamu. Myslím si, že mě moc neovlivňují, protože to bych musela uprchlíky nesnášet.

Myslíš si, že je tvůj názor na UK čistě subjektivní, anebo si jsi vědom/a vlivu masmédií?

Jako jo, někdy třeba říkají (médiá) něco pozitivního, ale spíš než oni mě určitě ovlivnili rodiče výchovou. Kdyby nebyli tolerantní, asi bych uprchlíky nesnášela.

Jak vnímáš lidi, kteří odjedou jako dobrovolníci pomáhat uprchlíkům na přechody?

Myslíš si, že se uprchlíkům má či nemá pomáhat?

Myslím, že se jim pomáhat má, protože to nemají lehké. My bychom na jejich místě byli taky za pomoc rádi.

Jaká je tvá vize budoucnosti v souvislosti s UK?

Budou chodit méně a méně, až se to dostane do stavu před uprchlickou krizí.

Rozhovor č. 11: Denis

Jaká média sleduješ?

YouTube, Facebook a občas zprávy v televizi. Když je u toho zrovna večere.

Proč? (jaké programy, pořady preferuješ?)

Nejvíc mě baví zábavná videa, takové ty blbosti na YouTube, srandy na Facebooku a tak. Televizi mám spíš jako zvukové podkreslení u jídla.

Jaký máš k médiím vztah? Co ti přinášejí? Věříš jim, anebo jsi spíše kritický/á?

Ta první skupina mi přináší relax a zábavu, no a když zrovna slyším něco ze zpráv, myslím, že je to jenom dobře. Člověk by měl mít trochu rozhled, a k tomu večerní zprávy bohatě stačí.

Jak vnímáš xenofobii? Považuješ se za xenofoba?

Ani ne. Mám pár kamarádů mezi Cikány a Ukrajinci. Xenofobii mají spíš Skini.

Jaký máš názor na uprchlickou krizi?

V jednu chvíli to bylo dost diskutované, takže o tom trochu vím. No, byl bych radši, kdyby si to místo útěku vyřešili ve své zemi a netahali jejich problémy sem. Z toho totiž nic dobrého nevzejde. Situace u nich v zemi se nevyřeší a tady nám to akorát zhorší.

Máš tento názor k uprchlíkům bez výjimky, anebo rozlišuješ jednotlivé případy?

Ti, kteří pracují, mi nevadí, dokážu s nimi vyjít jako s Čechy. Ale štvou mě ti, co nic nedělají a jenom fňukají.

Z jakých zdrojů si utváříš názor na UK? Máš pocit, že média výrazně ovlivňují tvé postoje k danému problému?

Uprchlickou krizi přímo nesleduji, ale pokud se něco objeví ve zprávách, nejspíš to uvidím. Nad tím, jestli mě média ovlivňují, jsem nikdy moc nepřemýšlel, ale když si to tak vezmu, může to tak být. Když na ně mám stejný názor jako televize, asi to neznamená, že jsem stejně chytrý (smích).

Myslíš si, že je tvůj názor na UK čistě subjektivní, anebo si jsi vědom/a vlivu masmédií?

Tak teda jo, média mě ovlivnily. Ale určitě v tom mají prsty i kamarádi, kteří občas hodí na zed' (na Facebooku) nějakou fotku s vtipným komentářem.

Jak vnímáš lidi, kteří odjedou jako dobrovolníci pomáhat uprchlíkům na přechody?

Myslíš si, že se uprchlíkům má či nemá pomáhat?

Podle mě to uprchlíci nepotřebují, když došli až sem. Větší pomoc se jim hodí na vodě, kde jim ale pomáhají humanitární organizace. S takovouhle pomocí nemám problém; musí být o hubu plavit se na moři v gumovém člunu.

Jaká je tvá vize budoucnosti v souvislosti s UK?

Myslím si, že se to vrátí do starých kolejí a budou chodit jen lidi z Ukrajiny nebo Ruska. A tak je to podle mě nejlepší. Všeho moc škodí.

Rozhovor č. 12: Martina

Jaká média sleduješ?

Televizi a na internetu zahraniční zpravodajské servery.

Proč? (jaké programy, pořady preferuješ?)

Protože těm českým se nedá věřit a procvičím si jazyky. Nejčastěji se dívám na zprávy o politice, ale občas si přečtu i o filmu a celebritách.

Jaký máš k médiím vztah? Co ti přinášejí? Věříš jim, anebo jsi spíše kritický/á?

Přinášejí mi rozhled a všeobecné znalosti, nemluvě o zlepšení cizích jazyků. Těm zahraničním dost věřím a české zprávy sleduji jenom při večeri, kdy se na ně dívají rodiče.

Jak vnímáš xenofobii? Považuješ se za xenofoba?

Řekla bych, že jo. Lidi z civilizovaných zemí, jako je Amerika, Německo a tak, mi nevadí, ale jakmile mají jinou barvu pleti, mám se na pozoru. Jasně, je to předsudek a vím, že třeba Japonci jsou dost vyspělý národ, ale nějak si nemůžu pomoci.

Jaký máš názor na uprchlickou krizi?

Beru ji za příliv lidí, z nichž mám strach, takže k ní mám negativní vztah. Ale teď už to naštěstí není tolik aktuální.

Máš tento názor k uprchlíkům bez výjimky, anebo rozlišuješ jednotlivé případy?

Jak jsem řekla, může to být jakkoli inteligentní, ale pokud to nemá bílou kůži, nevěřím tomu. Takže je beru za stádo. Jo, asi je to špatné, ale zatím nemám potřebu svůj názor měnit.

Z jakých zdrojů si utváříš názor na UK? Máš pocit, že média výrazně ovlivňují tvé postoje k danému problému?

Převážně ze zahraničních zpráv, ale z největšího procenta je můj názor založen na xenofobních postojích, které mám odmalička. Pokud média, která sleduji, vysílají nějakou pozitivní informaci o uprchlících, můj mozek ji automaticky zamítne.

Myslíš si, že je tvůj názor na UK čistě subjektivní, anebo si jsi vědom/a vlivu masmédií?

Nic není subjektivní. Totiž jsem xenofob pravděpodobně proto, že moji rodiče jsou xenofobní, a ani moji kamarádi cizince zrovna dvakrát nemusí. Takže můj názor bude

subjektivní tak z 1 %.

Jak vnímáš lidi, kteří odjedou jako dobrovolníci pomáhat uprchlíkům na přechody?
Myslíš si, že se uprchlíkům má či nemá pomáhat?

Ještě se od nich nakazí a přinesou to sem. A uprchlíci si navíc zvyknou na péči a chtějí ji potom pořád.

Jaká je tvá vize budoucnosti v souvislosti s UK?

Statistiky mluví jasně, uprchlíků ubývá. Podle mě to bude dál ubývat a zastaví se to někde na úrovni před krizí.